Raad voor
Strafrechtstoepassing
en Jeugdbescherming

12 september 2024

Het belang van het kind in meeroudergezinnen

Advies over waarborgen voor de belangen van kinderen in een regeling voor meerouderschap en -gezag en meerpersoonsgezag

Inhoud

Samenvatting **4**

Afkortingenlijst **9**

1 Inleiding **10**
1.1 Aanleiding 10
1.2 Vraagstelling 11
1.3 Afbakening en terminologie 13
1.4 Werkwijze 14
1.5 Leeswijzer 14

2 Huidige en voorgestelde wettelijke kaders inzake juridisch ouderschap en gezag **15**
2.1 Huidige wettelijke kaders 15
2.1.1 Juridisch ouderschap 15
2.1.2 Gezag 16
2.1.3 Toepassing van de huidige wettelijke kaders op meeroudergezinnen 17
2.2 Door de Staatscommissie voorgestelde wettelijke kaders 18
2.2.1 Juridisch ouderschap voor meeroudergezinnen 18
2.2.2 Gezag voor meeroudergezinnen 22
2.2.3 Toepassing van de voorgestelde wettelijke kaders op meeroudergezinnen 26

3 Uitgangspunten waarborgen belang van het kind **28**
3.1 Het belang van het kind 28
3.1.1 Het belang van het kind in internationaal kader 28
3.1.2 Aanpalende kinder- en mensenrechten 30
3.1.3 Stappenplan Kinderombudsman 30
3.1.4 Zeven kernen van goed ouderschap volgens de Staatscommissie 31
3.1.5 Monitoren welzijn kinderen 32
3.2 Meningsverschillen 34
3.2.1 Visies op meningsverschillen tussen ouders 34

4 Intentioneel meeroudergezinnen **36**
4.1 Het belang van het kind 36
4.1.1 Achtergrond 36
4.1.2 Hechting 38
4.1.3 Counseling 39
4.1.4 Overgangsregeling 41
4.2 Meningsverschillen in het gezin 42
4.2.1 Visies op meningsverschillen 42
4.2.2 Ongelijkwaardige positie 42
4.2.3 Medische beslissingen 43

5 Samengestelde gezinnen 45
5.1 Het belang van het kind 45
5.1.1 Achtergrond 45
5.1.2 Hechting 45
5.1.3 Stem van het kind 46
5.2 Meningsverschillen in het gezin 47

6 Visie en aanbevelingen van de RSJ 49
6.1 Aanleiding en adviesvragen 49
6.2 Visie van de RSJ 50
6.3 Aanbevelingen 55

Geraadpleegde stukken 57
Literatuurlijst 57
Overige bronnen 60

Bijlage I – Lijst van geraadpleegde deskundigen 61

Samenvatting

Op dit moment kunnen in Nederland maximaal twee personen juridische ouders zijn van een kind en kunnen ook maar twee personen gezag hebben. De Staatscommissie Herijking Ouderschap (hierna: de Staatscommissie) heeft in 2016 geadviseerd om het juridisch meerouderschap en -gezag en meerpersoonsgezag, waarbij meer dan twee ouders een kind verzorgen en opvoeden, onder bepaalde voorwaarden wettelijk mogelijk te maken, zowel vóór de conceptie als na de geboorte, in het laatste geval door middel van een overgangsregeling. Vanuit verschillende hoeken is kritiek geuit op het feit dat in deze plannen onvoldoende rekening gehouden wordt met de belangen van kinderen.

De Afdeling advisering van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (hierna: de RSJ) brengt advies uit over de vraag hoe in een regeling voor meerouderschap en -gezag of meerpersoonsgezag het belang van het kind zo goed mogelijk kan worden geborgd. Daarbij staat het waarborgen van de belangen van minderjarige kinderen centraal in het geval van meningsverschillen tussen ouders over belangrijke beslissingen in het leven van een kind.

Werkwijze

Dit advies heeft betrekking op twee specifieke vormen van meerouderschap, waarbij meer dan twee volwassenen een kind samen verzorgen en opvoeden: 1) het intentioneel meerouderschap en 2) meerouderschap in samengestelde gezinnen na scheiding. In het kader van dit advies zijn gesprekken gevoerd met elf professionals van acht verschillende organisaties en zijn drie focusgroepen georganiseerd waarin is gesproken met ervaringsdeskundige ouders en kinderen uit intentioneel meeroudergezinnen en uit samengestelde gezinnen na scheiding.

Visie van de RSJ

Huidige situatie van meeroudergezinnen

Ten eerste wordt geconcludeerd dat de gezinssituatie van kinderen in een intentioneel meeroudergezin zeer verschillend is van die van kinderen in een samengesteld gezin na scheiding. Het ontstaan van het meeroudergezin en de dynamiek zijn anders, wat van invloed is op het antwoord op de vraag of een regeling voor beide groepen in het belang van het kind is.

De RSJ vindt dat het openstellen van de keuze voor het verzoeken van meerouderschap en -gezag voor intentioneel meeroudergezinnen in het belang is van kinderen. De huidige juridische situatie met betrekking tot ouderschap en gezag komt niet overeen met het dagelijks leven van ouders en kinderen in intentioneel meeroudergezinnen en dit zorgt in de praktijk voor juridische en sociaal-emotionele belemmeringen. Het toekennen van meerouderschap bestendigt daarnaast de levenslange familierechtelijke betrekkingen tussen ouders en kinderen, wat

waarborgen meebrengt voor bijvoorbeeld het erfrecht en de zorgrelatie tussen ouders en kinderen en andersom. Voor kinderen en ouders in intentioneel meeroudergezinnen geeft het vanaf de geboorte verkrijgen van meerouderschap, inclusief meeroudergezag, rechtsgelijkheid en rechtszekerheid.

Met betrekking tot een regeling voor samengestelde gezinnen na scheiding vindt de RSJ dat de keuze voor het verzoeken van meerpersoonsgezag meer voor de hand ligt dan de keuze voor het vestigen van een familierechtelijke betrekking met een stiefouder naast de oorspronkelijke juridische ouders. Het is gezien de diversiteit aan stiefgezinnen echter moeilijk om aan te geven in hoeverre er behoefte is aan een regeling voor meerpersoonsgezag binnen deze doelgroep. Of een dergelijke regeling in het belang van het kind is, moet door de rechter per geval getoetst worden, waarbij de rechter in overweging neemt dat het toekennen van meerpersoonsgezag niet conflictverhogend mag werken. De RSJ meent dat er situaties kunnen bestaan waarin meerpersoonsgezag voor een stiefouder in het belang van het kind is, bijvoorbeeld wanneer een van de juridische ouders voor langere tijd in het buitenland verblijft of ernstig ziek is.

Verschil meerouderschap, meerpersoonsgezag en meeroudergezag
Het maakt verschil of er sprake is van een situatie waarin er alleen een regeling voor meerouderschap komt, een situatie waarin er alleen een regeling voor meerpersoonsgezag komt, of een situatie waarin er een regeling komt voor zowel meerouderschap als meeroudergezag. Het verschil tussen deze situaties is gelegen in de bijbehorende rechtsgevolgen.

Het meerouderschap schept de familierechtelijke betrekking tussen het kind en de betrokken ouders en schept een levenslange band tussen het kind, de ouders en de familie van de ouders. Een dergelijke familierechtelijke betrekking tussen ouder en kind is onder meer van invloed op de achternaam/achternamen die het kind kan krijgen, het erfrecht, het recht op levensonderhoud en het recht op omgang. Het meeroudergezag en het meerpersoonsgezag geven de betrokken meerouders de bevoegdheid om belangrijke beslissingen over het kind te nemen. Meeroudergezag en meerpersoonsgezag houden op te bestaan zodra het kind achttien jaar oud is en scheppen alleen een tijdelijke juridische band tussen ouder en kind.

Waarborgen belang van het kind
De RSJ concludeert dat een aantal waarborgen voor de belangen van het kind in acht genomen moet worden in een regeling voor meerouderschap en -gezag en meerpersoonsgezag;

- Het is van belang dat de meerouders voorafgaand aan het verzoek tot meerouderschap en -gezag of meerpersoonsgezag onder begeleiding van een professional (zoals een counselor) met elkaar in gesprek gaan over de invulling van het ouderschap en de opvoeding. Dit kan vóór de conceptie zijn in het

geval van intentioneel meerouderschap of op enig moment in het leven van een kind, na een scheiding.

- De RSJ vindt dat op basis van dit begeleide gesprek een opvoedconvenant opgesteld moet worden, waarin de belangrijkste afspraken gemaakt worden. Een opvoedconvenant veronderstelt dat ouders concrete afspraken met elkaar hebben gemaakt en dat is nagedacht over hoe zij omgaan met ingrijpende beslissingen en meningsverschillen. In de meerouderschapsovereenkomst waar dit opvoedconvenant deel van uit maakt, moet toegelicht worden hoe de ouders samen tot afspraken zijn gekomen en welk proces zij daarbij hebben doorlopen.
- De meerouderschapsovereenkomst, inclusief het opvoedconvenant, moet vóór de conceptie ter toetsing aan de rechter worden voorgelegd en het verzoek kan niet toegewezen worden door de rechter wanneer geen opvoedconvenant wordt overgelegd door de ouders.
- De opvoedafspraken die op een bepaald moment gemaakt worden, zijn niet in beton gegoten en behoeven aanpassing naarmate het kind ouder wordt. Het is daarom van belang dat meerouders periodiek de afspraken samen bespreken en aanpassingen doen indien nodig. Wanneer er meningsverschillen ontstaan tussen de drie of vier ouders met gezag over een beslissing die genomen moet worden, kunnen zij terugvallen op de eerder gemaakte afspraken, waarbij hulp kan worden gezocht bij de professional onder wiens begeleiding deze afspraken zijn gemaakt, zoals een counselor.
- Het is in het belang van kinderen dat zij niet gescheiden worden van broertjes en zusjes. Bij een eventuele scheiding van meerouders moet ervoor gezorgd worden dat het kind contact kan blijven houden met de andere kinderen in het gezin, zoals halfbroers en -zussen en stiefbroers en -zussen.
- Om deze waarborgen zo goed mogelijk uit te voeren in de praktijk stelt de RSJ dat professionals kennis moeten vergaren over meeroudergezinnen. Dit betreft kennis van zowel de toepasselijke wet- en regelgeving en de implicaties hiervan voor hun werk als de dynamiek en opvoeding in deze gezinnen.
- In procedures rondom het toekennen van meerouderschap en -gezag na conceptie en geboorte, moet een bijzondere curator met een gedragsdeskundige achtergrond worden benoemd om de mening van het kind dat wilsbekwaam is ter zake of in ieder geval acht jaar oud naar voren te brengen. Het is daarbij uitdrukkelijk niet de taak van de bijzondere curator om zelf een belangenafweging te maken.
- Bij beslissingen over het beëindigen van meeroudergezag of meerpersoonsgezag moet een bijzondere curator met een gedragsdeskundige achtergrond worden aangesteld om de belangen van het kind in kaart te brengen.

Overgangsregeling

Een overgangsregeling heeft betrekking op het verzoeken van meerouderschap en -gezag in het geval het kind al is geboren in een intentioneel meeroudergezin. Wanneer ouders het verzoek tot meerouderschap en -gezag niet voor de conceptie indienen, maar op een later moment, bijvoorbeeld tijdens de zwangerschap of na de geboorte van het kind, dan moet het alsnog mogelijk zijn om meerouderschap en -gezag toe te kennen. Dat kan middels een overgangsregeling van onbeperkte duur, een eenvoudige adoptieprocedure zoals door de Staatscommissie voorgesteld of een andere wijze om juridisch (meer)ouderschap en gezag te verkrijgen. De RSJ is van mening dat de overgangsregeling ook open moet staan voor ouders en meerderjarige kinderen uit intentioneel meeroudergezinnen die meerouderschap willen verzoeken. In lijn met de voorstellen van de Staatscommissie vindt de RSJ het passend dat bij elk kind dat wilsbekwaam ter zake is en in ieder geval vanaf acht jaar wordt geïnventariseerd of het bezwaar heeft tegen het verzoek. De RSJ raadt aan om een bijzondere curator aan te stellen die de mogelijkheid van een bezwaar geuit door het kind onderzoekt. De voorwaarden voor het waarborgen van de belangen van kinderen zijn in het geval van de overgangsregeling hetzelfde als voor de regeling voor kinderen in intentioneel meeroudergezinnen en kinderen in samengestelde gezinnen.

Monitoren welzijn kinderen

De RSJ meent dat wanneer onderzoek wordt gedaan naar het welzijn van kinderen, onderscheid moet worden gemaakt tussen de verschillende groepen die te maken hebben met de toekomstige regeling, te weten kinderen uit een intentioneel meeroudergezin en kinderen uit een samengesteld gezin dat na de geboorte is gevormd. Ook wordt aangeraden een controlegroep met kinderen uit een tweeoudergezin toe te voegen, en er moeten zowel objectieve als subjectieve indicatoren meegenomen worden. Daarnaast moet het perspectief van kinderen uitdrukkelijk centraal staan in het onderzoek.

Aanbevelingen

Op basis van de hierboven geschetste visie doet de RSJ de volgende aanbevelingen:

1. Voer een regeling in voor het toekennen van meerouderschap met meeroudergezag aan intentioneel meeroudergezinnen via een gezamenlijk verzoek hiertoe aan de rechtbank voorafgaand aan de conceptie.
2. Voer een regeling in die het toekennen van meerpersoonsgezag in samengestelde gezinnen mogelijk maakt in de uitzonderlijke gevallen waarin het belang van het kind dat vergt, via een gezamenlijk verzoek hiertoe aan de rechtbank.
3. Voer een overgangsregeling in voor het toekennen van meerouderschap en meeroudergezag voor al geboren minderjarige en meerderjarige kinderen in intentioneel meeroudergezinnen via een gezamenlijk verzoek hiertoe aan de rechtbank.

4. Wanneer het verzoek aan de rechtbank een al geboren kind betreft, dan mag er geen sprake zijn van bezwaar van de kant van het kind dat wilsbekwaam ter zake is of in ieder geval acht jaar oud.
5. Personen die meerouderschap, meeroudergezag of meerpersoonsgezag verzoeken, dienen gezamenlijk een opvoedconvenant op te stellen (onder begeleiding van een ter zake deskundige counselor) en dit convenant toe te voegen aan het verzoek aan de rechtbank.
6. Stel bij beslissingen over het toekennen van meerouderschap, meeroudergezag of meerpersoonsgezag na de conceptie of geboorte waarbij een kind is betrokken dat wilsbekwaam is ter zake is of in ieder geval acht jaar oud, een bijzondere curator met een gedragsdeskundige achtergrond aan om vast te stellen of er sprake is van bezwaar tegen toewijzing van het verzoek van de zijde van het kind.
7. Stel bij beslissingen over het beëindigen van meeroudergezag of meerpersoonsgezag een bijzondere curator met een gedragsdeskundige achtergrond aan om de belangen van het kind in kaart te brengen.
8. Zorg ervoor dat, mits in het belang van het kind, broertjes en zusjes in een meeroudergezin niet van elkaar gescheiden worden wanneer meerouders uit elkaar gaan. In een samengesteld gezin moet in ieder geval contact tussen stiefbroers en -zussen kunnen blijven bestaan.
9. Zorg ervoor dat professionals die werken met of betrokken zijn bij kinderen en gezinnen voorlichting krijgen over nieuwe wet- en regelgeving rondom meerouderschap en -gezag en meerpersoonsgezag en de implicaties voor hun dagelijkse praktijk.
10. Als er onderzoek verbonden wordt aan de invoering van een regeling voor meerouderschap en -gezag en meerpersoonsgezag om het welzijn van kinderen in meeroudergezinnen te monitoren en eventuele knelpunten in de wet- en regelgeving te signaleren, moet dit worden uitgevoerd volgens de geldende wetenschappelijke en ethische standaarden. Het perspectief van kinderen moet daarbij centraal staan.

Afkortingenlijst

BW	Burgerlijk Wetboek
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
GI	Gecertificeerde Instelling
IVRK	Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind
KNMG	Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst
RSJ	Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming
RvdK	Raad voor de Kinderbescherming

1 Inleiding

Het meerouderschap, waarbij kinderen worden verzorgd en opgevoed door meer dan twee volwassenen, is iets van alle tijden en culturen en daarmee minder uitzonderlijk en nieuw dan het misschien lijkt. In een meeroudergezin kunnen kinderen banden hebben met meerdere volwassenen van biologische, genetische en/of sociale aard. Het intentionele meeroudergezin, waarbij wensouders voor de conceptie samen besluiten om een kind te krijgen en op te voeden, is weliswaar een relatief nieuwe constructie, maar pleegouder- en stiefouderconstructies en het samenleven in een uitgebreid familienetwerk bestaan in de praktijk al veel langer. Al geruime tijd bestaat in Nederland de wens bij ouders – en mogelijk ook bij hun kinderen – die leven in een meeroudergezin, om een wettelijke basis te creëren voor het toekennen van juridisch ouderschap en gezag aan meer dan twee personen.[1] De Staatscommissie Herijking Ouderschap (hierna: Staatscommissie) heeft in 2016 uitgewerkte plannen gepresenteerd voor een wettelijke regeling voor meerouderschap en -gezag en meerpersoonsgezag. In dit advies van de Afdeling advisering van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming worden de waarborgen voor de belangen van kinderen in een regeling voor meerouderschap en -gezag en meerpersoonsgezag nader geëxploreerd. Hierin staan het *juridisch* ouderschap, en de daarbij horende familierechtelijke betrekkingen, en het gezag centraal.

1.1 Aanleiding

De Staatscommissie heeft geadviseerd om het juridisch meerouderschap en -gezag en het meerpersoonsgezag onder bepaalde voorwaarden wettelijk mogelijk te maken.[2] Daartoe heeft de Staatscommissie verschillende regelingen voorgesteld voor de verschillende doelgroepen[3] die in aanmerking kunnen komen voor een meerouderschaps-, meeroudergezags- of een meerpersoonsgezagsconstructie. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen situaties die ontstaan vóór de conceptie van het kind en situaties die ontstaan ná de geboorte van het kind.

In 2019 heeft het toenmalige kabinet gereageerd op de aanbevelingen van de Staatscommissie en gesteld dat het geen stappen wil zetten tot invoering van meerouderschap en -gezag en meerpersoonsgezag, maar gekozen heeft voor een regeling voor deelgezag.[4] In 2020 is het voorontwerp van de Wet deelgezag in consultatie gegaan. In het wetsontwerp wordt voorgesteld dat deelgezag op gezamenlijk verzoek van de juridische ouders met gezag en de toekomstige (maximaal twee) deelgezagdrager(s) wordt gevestigd. Deelgezag omvat een deelplicht en een deelrecht met betrekking tot een bepaald deel van de opvoeding en verzorging van het

[1] Zie o.a. Coster 2012 en Krijnen 2024.
[2] Staatcommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 14.
[3] Deze doelgroepen zijn: intentioneel meeroudergezinnen, samengestelde gezinnen met stiefouders en gezinnen die te maken hebben met pleegzorg. Pleegzorgsituaties blijven in dit advies buiten beschouwing. Zie voor een toelichting hierop par. 1.3.
[4] *Kamerstukken II* 2018/19, 33836, nr. 45.

kind samen met de (ouderlijk) gezagdragers.[5] De RSJ stelde in zijn advies van 2020 dat het wetsontwerp onvoldoende rekening houdt met de belangen van kinderen en heeft daarom de minister ontraden het in de huidige vorm in te dienen.[6]

In het wetsontwerp is weinig aandacht besteed aan het voorkomen van conflicten rond het kind en kunnen conflicten juist geformaliseerd worden door de procedurele rechten die worden toegekend aan deelgezagdragers. Daarnaast wordt het kind onvoldoende betrokken bij het vestigen en eindigen van de wettelijke positie van de derde (en eventueel vierde) opvoeder.[7] Ook de Afdeling advisering van de Raad van State heeft kritisch geoordeeld over dit wetsontwerp en vraagt zich af wat, vanuit het belang van kind bezien, de meerwaarde is van het voorstel, gezien het risico op conflicten.[8] Daarnaast vraagt de Raad van State zich af of het deelgezag geschikt is voor de verscheidenheid aan situaties waarvoor het bedoeld is.[9] Uit focusgroepen blijkt dat ook belanghebbenden geen voorstanders zijn van deelgezag als alternatief voor juridisch meerouderschap en -gezag.[10]

Het kabinet Rutte IV heeft in het Regeerakkoord uit 2021 aangekondigd het Regenboog Stembusakkoord uit te voeren met (initiatief)wetgeving en beleid.[11] Uit de kamerbrief van 6 oktober 2023 volgt dat het toenmalige kabinet het advies van de Staatscommissie steunt om juridisch meerouderschap en -gezag mogelijk te maken en daarbij het uitgangspunt hanteert dat dit integraal geregeld moet worden, dat het belang van het kind voorop moet staan en dat de wettelijke regeling zo eenvoudig en uitvoerbaar mogelijk moet worden gemaakt.[12]

1.2 Vraagstelling

Kinderen kunnen opgroeien in een meeroudergezin op basis van verschillende ontstaansgeschiedenissen en constructies. Volgens de huidige Nederlandse wet kunnen maximaal twee personen de juridische ouders zijn van een kind en kunnen ook maar twee personen gezag hebben. Dit leidt in de praktijk tot knelpunten wanneer meer personen betrokken zijn bij de verzorging en opvoeding van een kind. De implicaties voor de praktijk en de regelingen die mogelijk nodig zijn, verschillen per doelgroep. Deze implicaties zijn anders voor mensen die vóór de conceptie van het kind de intentie hebben om het kind met meer dan twee personen op te voeden, dan voor

5 'Concept memorie van toelichting Wet deelgezag - Consultatieversie', www.internetconsultatie.nl.
6 RSJ 2020.
7 RSJ 2020.
8 Zie ook het advies van de Raad voor de rechtspraak 2020.
9 Raad van State 2021.
10 *Kamerstukken II* 2023/24, 33836, nr. 85. Vooralsnog is de Wet deelgezag niet voorgelegd aan de Tweede Kamer, zie: 'Wet deelgezag', wetgevingskalender.overheid.nl.
11 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst, Coalitieakkoord 2021-2025 VVD, D66, CDA en ChristenUnie', www.parlement.com. In het Regenboog Stembusakkoord committeerden acht lijsttrekkers van politieke partijen zich ertoe inspanningen te verrichten met betrekking tot het wettelijk realiseren van meerouderschap en -gezag ('Lijsttrekkers tekenen stembusakkoord met het COC', www.coc.nl).
12 *Kamerstukken II* 2023/24, 33836, nr. 85.

meerouderconstructies die ontstaan in de loop van het leven van een kind, bijvoorbeeld doordat het kind met een stiefouder opgroeit.[13]

Op 21 december 2023 is de RSJ door de toenmalige minister voor Rechtsbescherming gevraagd advies uit te brengen over hoe in een regeling voor meerouderschap en -gezag het belang van het kind zo goed mogelijk kan worden geborgd. In de adviesvragen worden de volgende vijf lijnen onderscheiden:

1. *Huidige situatie van meeroudergezinnen*

Hoe kijkt de RSJ aan tegen de huidige situatie van meeroudergezinnen?

2. *Onderscheid tussen meerouderschap en -gezag en meerpersoonsgezag*

Maakt het verschil uit of er in een toekomstige regeling uitsluitend sprake is van meerouderschap, van meeroudergezag/meerpersoonsgezag of van beiden?

3. *Waarborgen belang van het kind*

Zijn er aanvullende waarborgen nodig (naast of anders dan de door de Staatscommissie geschetste voorwaarden) die volgens de RSJ in een regeling voor meerouderschap en -gezag of meerpersoonsgezag moeten worden opgenomen om de belangen van kinderen zo goed mogelijk te dienen? En zouden er bijvoorbeeld waarborgen voor het kind in een regeling moeten worden opgenomen ingeval de meerouders uit elkaar gaan, bijvoorbeeld omdat er dan meer dan twee huishoudens voor het kind ontstaan (en als gevolg van het wetsvoorstel rond de drempelverlaging omgang grootouders er meer grootouders een verzoek kunnen doen tot omgang, mocht dit voorstel wet worden)? En wie/welke gezag bevoegde beslist er bij ingrijpende beslissingen, zoals bij medische ingrepen, euthanasie, verhuizingen of bij de inzet van jeugdzorg?

4. *Belang van het kind bij een overgangsregeling*

Hoe kan het belang van het kind zo goed mogelijk worden geborgd bij het vormgeven van een overgangsregeling waarbij de kinderen reeds in beeld zijn en moeten instemmen met een meerouderschapsovereenkomst? De RSJ wordt daarbij gevraagd in te zoomen op de verschillende doelgroepen en betrokken kinderen te spreken zodat ook hun mening bij een eventuele regeling goed kan worden meegenomen.

5. *Monitoring belang van het kind*

Door middel van welke indicatoren kunnen de effecten van de invoering van een regeling voor de invoering van meerouderschap en -gezag en meerpersoonsgezag op het welzijn van kinderen op termijn worden gemonitord?

[13] *Kamerstukken II* 2023/24, 33836, nr. 85.

1.3 Afbakening en terminologie

In dit advies staan de belangen van minderjarige kinderen centraal, vooral in het geval van meningsverschillen tussen ouders in meeroudergezinnen over belangrijke beslissingen in het leven van het kind. Onder een meeroudergezin verstaan we een gezin met drie of vier volwassen personen, in één of meerdere huishoudens, die het kind samen verzorgen en opvoeden. Dit komt in verschillende vormen voor, bijvoorbeeld bij intentionele meeroudergezinnen, samengestelde gezinnen na scheiding en in pleeggezinnen. Degenen met het gezag over het kind hebben het recht op en de plicht tot de verzorging en opvoeding en moeten daarom samen belangrijke beslissingen nemen in het leven van het kind, bijvoorbeeld over omgang, verhuizingen, de inzet van jeugdzorg, schoolkeuze en medische behandelingen. In het geval van meeroudergezag of meerpersoonsgezag betekent dit dat het aantal gezagsdragers conform het voorstel van de Staatscommissie uitgebreid kan worden van maximaal twee naar maximaal vier personen, die samen kunnen beslissen over het kind.

Het onderscheid tussen meeroudergezag en meerpersoonsgezag is als volgt. Bij meeroudergezag worden volgens het voorstel van de Staatscommissie drie of vier *juridische ouders* belast met het gezag over het kind. Bij meerpersoonsgezag daarentegen worden weliswaar ook drie of vier personen belast met het gezag over het kind, maar zijn deze personen niet allemaal de juridische ouders van het kind.[14]

Dit advies heeft betrekking op twee vormen van meeroudergezinnen: 1) het intentioneel meerouderschap waarbij vóór de conceptie de intentie bestaat het kind met drie of vier personen op te voeden en 2) meerouderschap in samengestelde gezinnen, waarbij één of twee stiefouders in de loop van het leven van het kind gezag en eventueel juridisch ouderschap verkrijgen. Pleeggezinnen blijven in dit advies buiten beschouwing, omdat hier recent al twee onderzoeken naar zijn gedaan waar zowel pleegkinderen, pleegouders als oorspronkelijke ouders bij zijn betrokken.[15] Uit deze onderzoeken blijkt dat het van de context afhankelijk is of meerouderschap in een pleegzorgsituatie in het belang van het kind is.[16]

Tussen deze twee groepen moet een duidelijk onderscheid gemaakt worden, omdat beide gezinsvormen een heel andere start kennen. Hierdoor is de intentie voor het aangaan van een meerouderconstructie heel anders en moeilijk met elkaar te vergelijken. Daarnaast zal, in lijn met de voorgestelde plannen van de

[14] Dit onderscheid wordt nader uitgelegd in par. 2.2.2.
[15] Vonk e.a. 2019 en Vonk e.a. 2022.
[16] In het geval van een pleeggezin ligt het gezag doorgaans niet meer volledig bij de juridische ouders, maar heeft een gecertificeerde instelling (GI) of hebben de pleegouders de voogdij over het kind. In 2023 was in 68% van de pleegzorgplaatsingen sprake van een jeugdbeschermingsmaatregel of pleegoudervoogdij (Pleegzorg Nederland 2024). De Staatscommissie heeft ook het voorstel gedaan om eenvoudige adoptie mogelijk te maken voor deze groep (Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 513-514).

Staatscommissie, het uitgangspunt bij intentioneel meeroudergezinnen zijn dat alle ouders juridisch ouderschap en gezag verkrijgen. In samengestelde gezinnen zal de meest voor de hand liggende keuze zijn om alleen meerpersoonsgezag toe te kennen aan een stiefouder tot het kind achttien jaar is (zonder juridisch ouderschap en de daarbij behorende familierechtelijke betrekkingen).

1.4 Werkwijze

In het kader van dit advies zijn diverse (wetenschappelijke) bronnen en relevante wet- en regelgeving geraadpleegd. Daarnaast zijn gesprekken gevoerd met elf professionals van acht verschillende organisaties. De gesprekken vonden individueel of met meerdere personen werkzaam bij dezelfde organisatie plaats. Ook hebben gesprekken plaatsgevonden met tien ervaringsdeskundige (minder- en meerderjarige) kinderen (vijf uit intentioneel meeroudergezinnen en vijf uit samengestelde gezinnen) en vier ervaringsdeskundige ouders uit intentioneel meeroudergezinnen. Deze gesprekken hebben plaatsgevonden in drie focusgroepen en enkele individuele gesprekken. Daarnaast hebben twee ouders uit intentioneel meeroudergezinnen schriftelijke aanvullingen gegeven op het verslag van het gesprek met ouders.

In bijlage I is een lijst opgenomen van de professionals die toestemming hebben gegeven om met naam en functie vermeld te worden. De ervaringsdeskundigen worden niet bij naam genoemd in dit advies. Naast deze gesprekken zijn studiedagen en online webinars bijgewoond met betrekking tot de thematiek van deze adviesvraag.

1.5 Leeswijzer

In dit advies wordt gereflecteerd op de belangen van en waarborgen voor kinderen in meeroudergezinnen, vooral wanneer meningsverschillen ontstaan. Met het oog op de leesbaarheid van dit advies en het gegeven dat lezers beschikken over een verschillend niveau van kennis over meerouderschap en -gezag en meerpersoonsgezag, wordt erop gewezen dat de visie en de daarbij behorende aanbevelingen van de RSJ terug te vinden zijn in hoofdstuk 6. Dit hoofdstuk kan opzichzelfstaand worden gelezen.

Hoofdstuk 2 tot en met 5 bevatten de informatie die ten grondslag ligt aan de visie van de RSJ. In hoofdstuk 2 worden de huidige en de door de Staatscommissie voorgestelde wettelijke kaders met betrekking tot juridisch ouderschap en gezag uiteengezet. In hoofdstuk 3 wordt aan de hand van verschillende visies het principe van het belang van het kind geduid en aanknopingspunten gezocht voor het waarborgen hiervan in meeroudergezinnen. In hoofdstuk 4 en hoofdstuk 5 worden de bevindingen op het terrein van intentioneel meeroudergezinnen en samengestelde gezinnen gepresenteerd die volgen uit de interviews met professionals en ervaringsdeskundige ouders en kinderen. Deze hoofdstukken vormen de basis waarop de visie en de aanbevelingen van de RSJ zijn gebaseerd.

2 Huidige en voorgestelde wettelijke kaders inzake juridisch ouderschap en gezag

In dit hoofdstuk worden de huidige wettelijke kaders met betrekking tot juridisch ouderschap en gezag uiteengezet (par. 2.1). Daarbij wordt ter illustratie aan de hand van voorbeelden getoond wat deze kaders betekenen voor de juridische status van verschillende vormen van meeroudergezinnen. Vervolgens worden de door de Staatscommissie voorgestelde wettelijke kaders met betrekking tot juridisch ouderschap en gezag uiteengezet, inclusief de bijbehorende modelwetgeving op hoofdlijnen voor aanpassingen in Boek 1 Burgerlijk Wetboek (par. 2.2). Daarbij wordt aan de hand van de eerder aangehaalde voorbeelden getoond hoe de juridische status van meeroudergezinnen als gevolg van deze voorgestelde kaders wijzigt.

2.1 Huidige wettelijke kaders

2.1.1 Juridisch ouderschap

Een kind staat in familierechtelijke betrekking tot zijn juridische ouders en hun bloedverwanten.[17] Dat wil zeggen dat zij juridisch gezien familie van elkaar zijn. Deze familierechtelijke betrekking eindigt niet na een bepaalde termijn, maar bestaat – in principe – levenslang en houdt niet op te bestaan als de juridische ouder of het kind overlijdt.[18] Het afstammingsrecht regelt wie de juridische ouders van het kind zijn en/of kunnen worden en daarmee aldus tot wie het kind in familierechtelijke betrekking staat/komt te staan.

Het juridisch ouderschap kan op twee manieren tot stand komen: van rechtswege (door geboorte uit de moeder of door een huwelijk of geregistreerd partnerschap met de geboortemoeder op het moment dat het kind wordt geboren) of via een aparte juridische handeling (erkenning, gerechtelijke vaststelling of adoptie).[19] Daarbij geldt dat een kind maximaal twee juridische ouders kan hebben. Het kind heeft in ieder geval één juridische moeder, namelijk de geboortemoeder.[20] Soms wijst het afstammingsrecht van rechtswege de tweede juridische ouder aan.[21] Als dit niet het geval is bestaat er ruimte tot overleg over wie de tweede juridische ouder wordt. Als in

[17] Art. 1:197 BW.
[18] Het juridisch ouderschap kan worden teruggedraaid door de ontkenning van het ouderschap, vernietiging van de erkenning als het niet op biologisch of genetisch ouderschap is gebaseerd en door de herroeping van adoptie.
[19] Art. 1:198 jo. 1:199 jo. 1:204 jo. 1:207 jo. 1:227 BW.
[20] Art. 1:198 lid 1 sub a BW.
[21] Als een echtpaar van verschillend geslacht of een paar met geregistreerd partnerschap van verschillend geslacht een kind krijgt binnen hun huwelijk/geregistreerd partnerschap, dan is de man van rechtswege de tweede juridische ouder van het kind, op basis van art. 1:199 sub a BW. Als een vrouw-vrouw echtpaar of een vrouw-vrouw paar met geregistreerd partnerschap een kind krijgt binnen hun huwelijk/geregistreerd partnerschap met behulp van een onbekende donor (en daarvan een verklaring is overgelegd), dan is de vrouw die niet de geboortemoeder is van rechtswege de tweede juridische ouder van het kind, op basis van art. 1:198 lid 1 sub b BW.

dit kader een juridische procedure wordt gestart, benoemt de rechtbank een bijzondere curator die het kind vertegenwoordigt.[22]

Aan het juridisch ouderschap kleven belangrijke rechtsgevolgen op diverse gebieden, zowel binnen als buiten het familierecht. Zo krijgt een kind de achternaam/ achternamen van één of beide juridische ouder(s),[23] is hij[24] erfgenaam van zijn juridische ouders en heeft hij op grond daarvan in ieder geval recht op een legitieme portie.[25] Daarnaast zijn de juridische ouders verplicht tot het verstrekken van levensonderhoud aan hun kind tot 21 jaar.[26] Tot slot heeft het kind recht op omgang met de juridische ouders en hebben juridische ouders een plicht tot omgang met hun kinderen.[27] Bovendien worden juridische ouders grootouders van de kinderen van hun kinderen.

2.1.2 Gezag

Minderjarigen staan onder gezag.[28] Het gezag eindigt zodra het kind de meerderjarigheid bereikt, wat het geval is op de dag van zijn achttiende verjaardag.[29] Onder gezag wordt verstaan het ouderlijk gezag en voogdij.[30] Het ouderlijk gezag wordt uitgeoefend door één juridische ouder alleen, de juridische ouders gezamenlijk of door een juridische ouder samen met een niet juridische ouder.[31] Het gezag omvat een veelvoud aan rechten en plichten op drie aspecten: de persoon van het kind, het vermogen van het kind en de vertegenwoordiging van het kind in en buiten rechte. Wat de persoon van het kind betreft, geldt op basis van het ouderlijk gezag de plicht en het recht om het kind te verzorgen en op te voeden.[32] Binnen deze plicht tot en het recht op verzorging en opvoeding vallen onder meer de zorg en de verantwoordelijkheid voor het geestelijk en lichamelijk welzijn van het kind, zijn veiligheid en de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid.[33] Op basis daarvan kan worden gesteld dat ouders met gezag bevoegd zijn om beslissingen te nemen over belangrijke aangelegenheden die het kind betreffen, zoals een medische behandeling, de schoolkeuze, de verblijfplaats, sport en religie.

---

22 Art. 1:212 BW.
23 Art. 1:5 BW.
24 Waar 'hij' en 'hem' staat kunnen ook 'zij' en 'haar' en 'die' en 'diens' gelezen worden.
25 Art. 4:10 lid 1 sub a jo. 4:63 jo. 4:64 BW. De legitieme portie is het minimum uit de nalatenschap van de juridische ouders waar een kind recht op heeft, ook als het kind door hen is onterfd ('Legitieme portie: wat is het en hoe werkt het?', www.allesovererven.nl).
26 Art. 1:392 lid 1 sub a BW.
27 Art. 1:377a lid 1 BW.
28 Art. 1:245 lid 1 BW.
29 Art. 1:233 BW.
30 Art. 1:245 lid 2 BW. Voogdij is gezag dat wordt uitgeoefend door een ander dan de ouder(s) (art. 1:245 lid 3 BW). Voogdij blijft in dit advies buiten beschouwing.
31 Art. 1:245 lid 3 en 5 BW.
32 Art. 1:245 lid 4 jo. 1:247 lid 1 BW.
33 Art. 1:247 lid 2 BW.

Uit de systematiek van de huidige wet is af te leiden dat maximaal twee personen met het gezag kunnen worden belast.[34] Hoewel gezag in de praktijk vaak aan het juridisch ouderschap is gekoppeld, is juridisch ouderschap geen voorwaarde voor het verkrijgen van gezag, wat maakt dat ook een niet juridische ouder het gezag over een kind kan hebben.[35] Het gezag kan op twee manieren tot stand komen: van rechtswege of via een procedure bij de rechter.[36]

Als twee personen die met het gezag zijn belast het niet eens worden over een bepaalde beslissing, kunnen zij dit geschil aan de rechter voorleggen, die daarover een beslissing neemt.[37] Als de belangen van de gezagsdragers in strijd zijn met de belangen van het kind, dan kan de rechter op verzoek van een belanghebbende of ambtshalve een bijzondere curator instellen om de belangen van het kind in de procedure te behartigen.[38]

2.1.3 Toepassing van de huidige wettelijke kaders op meeroudergezinnen

Voorbeeld I: meeroudergezin ontstaan vóór conceptie (intentioneel meeroudergezin)
Vrouw A en vrouw B zijn getrouwd, net als man C en man D. De echtparen besluiten gezamenlijk dat zij een kind willen. Het kind zal de ene week bij vrouw A en vrouw B en de andere week bij man C en man D gaan wonen. Vrouw A raakt zwanger van het genetisch materiaal van man C. Op het moment dat het kind wordt geboren, is vrouw A van rechtswege de juridische ouder van het kind (op basis van art. 1:198 eerste lid sub a BW). Vrouw B wordt – ondanks het huwelijk met vrouw A – niet van rechtswege de tweede juridische ouder van het kind, omdat het kind is verwekt met behulp van een bekende donor (dit volgt uit art. 1:198 eerste lid sub b BW). Bovendien heeft vrouw B het kind niet erkend. Voor wat betreft het gezag geldt dat vrouw A dit als geboortemoeder en vrouw B vanwege haar huwelijk met de geboortemoeder van rechtswege verkrijgen op het moment dat het kind wordt geboren (dit volgt uit art. 1:253sa eerste lid BW), tenzij man C het kind voor de geboorte had erkend, maar dat heeft hij niet gedaan. Dit betekent dat de twee 'gezagsplekken' zijn vervuld. Wat rest is één plek voor het juridisch ouderschap. Wie die plek inneemt, moeten vrouw A, vrouw B, man C en man D onderling afstemmen. Vaststaat dat ten minste één van de twee mannen geen juridische status zal hebben, ondanks dat zij in dezelfde mate betrokken zijn bij de verzorging en opvoeding van het kind als de twee vrouwen.

[34] Volgens art. 1:204 lid 1 sub e BW kan een persoon een kind niet erkennen wanneer er al twee juridische ouders zijn en conform art. 1:207 lid 2 sub a BW kan het ouderschap van een persoon niet worden vastgesteld wanneer er reeds twee juridische ouders zijn.
[35] Een voorbeeld hiervan is dat de juridische ouder samen met een persoon die niet de juridische ouder is van het kind, maar wel in een nauwe persoonlijke betrekking tot het kind staat, de rechtbank op basis van art. 1:253t BW kunnen verzoeken om hen gezamenlijk met het gezag over het kind te belasten.
[36] Zie voor een uitgebreide uitleg hierover Schrama e.a. 2023.
[37] Art. 1:253a BW.
[38] Art. 1:250 BW.

Voorbeeld II: meeroudergezin ontstaan ná conceptie (stiefoudergezin)
Na een huwelijk, waarbinnen twee kinderen van inmiddels zes en twaalf jaar oud zijn geboren, besluiten vrouw A (juridische ouder met gezag, op basis van art. 1:198 eerste lid sub a BW) en man B (juridische ouder met gezag, op basis van art. 1:199 sub a BW) te gaan scheiden. Binnen afzienbare tijd komen beide juridische ouders een nieuwe partner tegen, met wie zij in het huwelijk treden: stiefouder C en stiefouder D. De kinderen wonen vier dagen in de week bij vrouw A en stiefouder C en drie dagen in de week bij man B en stiefouder D. Ondanks de betrokkenheid van de stiefouders in het dagelijkse leven van de kinderen, is er geen mogelijkheid om de constructie juridisch te verankeren in de vorm van juridisch ouderschap of gezag. De twee 'gezagsplekken' en de twee plekken voor juridisch ouderschap zijn al vervuld (op basis van art. 1:251 eerste en tweede lid BW).

2.2 Door de Staatscommissie voorgestelde wettelijke kaders

2.2.1 Juridisch ouderschap voor meeroudergezinnen

Intentioneel meeroudergezinnen waarbij nog geen conceptie heeft plaatsgevonden
Als drie of vier personen voornemens zijn een meeroudergezin te stichten en nog geen conceptie heeft plaatsgevonden, kunnen zij volgens het voorstel van de Staatscommissie gezamenlijk de juridisch ouders van het nog te verwekken kind worden. Zie de voorwaarden in het voorgestelde artikel 202 in box 1a hierna. Deze voorwaarden houden onder andere in dat de aspirant-meerouders vóór de conceptie van het kind afspraken moeten maken, die worden vastgelegd in een meerouderschapsovereenkomst. In die meerouderschapsovereenkomst moet onder meer worden opgenomen hoe de verzorgings- en opvoedingstaken vormgegeven worden.[39] Het meerouderschap staat in het voorstel open voor maximaal vier personen uit twee huishoudens, en alleen voor de geboortemoeder, personen met wie het kind genetische banden heeft en hun beider partner(s) ten tijde van de conceptie. De meerouderschapsovereenkomst moet voorafgaand aan de conceptie door de rechter worden getoetst en voor het toekomstige kind moet een bijzondere curator benoemd worden. De bijzondere curator verwoordt en behartigt de belangen van het kind.[40] Als de rechter de meerouderschapsovereenkomst goedkeurt, komt het meerouderschap van rechtswege tot stand bij de geboorte van het kind.

[39] Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 446 en 540.
[40] Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 14 en 432.

De door de Staatscommissie voorgestelde wettelijke regeling voor meerouderschap is niet toegankelijk voor intentioneel meeroudergezinnen die al bestaan op het moment dat de regeling in werking zou treden, omdat de meerouderschapsovereenkomst vóór de conceptie moet zijn opgesteld en aan de rechter moet zijn voorgelegd. Vanaf het moment dat de zwangerschap tot stand komt, geeft de rechter geen toestemming meer.[41] Daarom wil de Staatscommissie dat voor al bestaande intentioneel meeroudergezinnen een overgangsregeling wordt gerealiseerd, waarbinnen ruimte bestaat om de belangen van de in deze gezinnen opgroeiende kinderen expliciet te toetsen.[42]

Intentioneel meeroudergezinnen bij wie het kind al is geboren

Box 1a – Intentioneel meerouderschap (voorafgaand aan conceptie)

De voorwaarden voor meerouderschap in het geval van intentioneel meeroudergezinnen op basis van het door de Staatscommissie voorgestelde artikel 202:

- Meerouderschap kan ontstaan voor **maximaal vier ouders**, die **maximaal twee huishoudens** vormen, waarbij de regeling openstaat voor de geboortemoeder, de personen met wie het kind een genetische band heeft, en de levensgezellen van betrokkenen.
- De meerouderschapsovereenkomst wordt **vóór de totstandkoming van de zwangerschap** aangegaan en ter goedkeuring aan de rechter voorgelegd.
- De meerouderschapsovereenkomst mag niet in strijd komen met **het belang van het toekomstige kind**.
- In de rechterlijke procedure wordt een **bijzondere curator** benoemd om de rechter te adviseren over het belang van het kind.
- Als sprake is van een internationale dimensie, moeten de betrokkenen zich rekenschap hebben gegeven van de kans dat hun ouderschap en/of gezag over het kind **in het buitenland niet zullen/zal worden erkend**.
- Als de rechter de overeenkomst goedkeurt, kunnen de aspirant-meerouders, nadat een zwangerschap is ontstaan en na overlegging van bewijs dat de overeenkomst is ingeschreven in het **register voor informatie over de ontstaansgeschiedenis** van het kind (ROG), de akten van **aanvaarding van het ouderschap laten opmaken** door de ambtenaar van de burgerlijke stand; hun juridisch ouderschap ontstaat op grond van die akten op het tijdstip van de geboorte van het kind.

[41] Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 500.
[42] Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 429-430.

Volgens het voorstel van de Staatscommissie is het voor intentioneel meeroudergezinnen waarin het kind al is geboren mogelijk om door middel van een overgangsregeling meerouderschap te bewerkstelligen via de weg van eenvoudige adoptie,[43] zie het voorgestelde artikel 214 in box 1b hierna. Bij eenvoudige adoptie blijft de familierechtelijke betrekking met de oorspronkelijke ouder(s) in stand, naast de nieuw te vestigen familierechtelijke betrekking met één of twee personen. Ook in dit geval geldt dat het meerouderschap kan ontstaan voor maximaal vier personen uit maximaal twee huishoudens en dat een bijzondere curator moet worden benoemd. Bovendien dient het kind minderjarig te zijn op het moment dat het verzoek tot eenvoudige adoptie wordt ingediend.[44] De rechter wijst het verzoek tot eenvoudige adoptie af als is gebleken dat het kind van acht jaar of ouder bezwaar heeft tegen de toewijzing van het verzoek, of als een jonger kind dat wilsbekwaam is ter zake bezwaar heeft doen blijken, zie het door de Staatscommissie voorgestelde artikel 215 in box 1b hierna.[45] Het meerouderschap komt tot stand op het moment dat tegen de uitspraak van de rechter niet meer met een rechtsmiddel kan worden tegengegaan.[46]

[43] De constructie van eenvoudige adoptie bestaat (nog) niet binnen de huidige Nederlandse wet- en regelgeving. Wat wel bestaat is sterke adoptie, waarbij het geadopteerde kind op basis van art. 1:229 lid 1 BW in familierechtelijke betrekking komt te staan tot zijn adoptiefouder en bloedverwanten, terwijl gelijktijdig daarmee de familierechtelijke betrekking tussen het geadopteerde kind en zijn oorspronkelijke ouders wordt verbroken op basis van art. 1:229 lid 2 BW. Uit art. 1:228 lid 1 sub a BW volgt dat de rechter geen sterke adoptie uitspreekt als daartegen bezwaren vanuit het wilsbekwame te adopteren kind van twaalf jaar of ouder zijn gebleken. Zie Vonk e.a. 2019 en Vonk e.a. 2022.

[44] Deze eis geldt ook binnen de huidige wet- en regelgeving. Een sterke adoptie kan alleen worden uitgesproken als het kind minderjarig is op het moment dat het verzoek daartoe wordt ingediend (art. 1:228 lid 1 sub a BW). In de rechtspraak wordt deze minderjarigheidseis soms – als de omstandigheden van het geval dat vereisen – terzijde geschoven, op basis van het recht op bescherming van het gezinsleven uit art. 8 EVRM (Vonk e.a. 2019, p. 23).

[45] De Staatscommissie stelt wat betreft 'inspraak' aldus een verlaging voor van twaalf naar acht jaar.
Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 517.

[46] Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 519. Dit op basis van het voorgestelde art. 217 lid 1, dat ongewijzigd is overgenomen van het huidige art. 1:230 lid 1 BW.

Box 1b – Intentioneel meerouderschap (ná geboorte kind)/meerouderschap voor meeroudergezinnen met stiefouderschap

Het ontstaan van meerouderschap door eenvoudige adoptie op basis van het door de Staatscommissie voorgestelde artikel 214:

1. In afwijking van artikel 213, eerste lid, kan adoptie ook geschieden door een uitspraak van de rechtbank op verzoek van hen die met **meer dan twee personen de ouders van een kind wensen te worden**.
2. Op een verzoek als bedoeld in het eerste lid is het in **artikel 202**, tweede lid, onder a tot en met e, derde lid en vierde lid, bepaalde van overeenkomstige toepassing.
   [NB Zie box 1a voor deze voorwaarden]
3. Een verzoek als bedoeld in het eerste lid wordt slechts toegewezen indien:
   a. de **familierechtelijke betrekking tussen de geadopteerde en zijn ouders en hun verwanten blijft bestaan** als bedoeld in artikel 216, derde lid; en
   b. allen die met meer dan twee personen de ouder van een kind wensen te worden, op het tijdstip van het eerste verzoek de **meerderjarigheid hebben bereikt.**

Op basis van het voorgestelde artikel 215 lid 1 sub a is één van de voorwaarden voor eenvoudige adoptie:

a. dat het kind op de dag van het eerste verzoek **minderjarig** is en dat het kind, indien het op de dag van het verzoek acht jaar of ouder is, ter gelegenheid van zijn verhoor niet van bezwaren tegen toewijzing van het verzoek heeft doen blijken; hetzelfde geldt, indien de rechtbank is gebleken van bezwaren tegen toewijzing van het verzoek van een minderjarige die op de dag van het verzoek de leeftijd van acht jaar nog niet heeft bereikt, maar in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake.

Meeroudergezinnen die te maken hebben met stiefouderschap

Op basis van het voorstel van de Staatscommissie is ook eenvoudige adoptie door (een) stiefouder(s) mogelijk, zie het voorgestelde artikel 214 in box 1b hiervoor.[47] Het gaat dan om samengestelde gezinnen na (echt)scheiding, waarbij één of twee van de formele of informele stiefouders een dusdanig sterke band met het kind heeft/hebben ontwikkeld dat ouderschap door alle betrokkenen wenselijk wordt geacht. De oorspronkelijke juridische ouders en de stiefouder(s) vormen dan gezamenlijk de personen die met meer dan twee personen de juridische ouders van een kind wensen te worden.[48] De toestemming van beide oorspronkelijke juridische ouders is hiervoor vereist.[49] Ook in dit geval geldt dat het maximaal vier personen uit twee huishoudens juridisch ouderschap kunnen verkrijgen, dat het kind op het moment van het verzoek

[47] De Staatscommissie noemt dit ook wel meerouderadoptie en pleegouderadoptie. In het kader van de uniformiteit geven wij er in dit advies de voorkeur aan om de term eenvoudige adoptie te gebruiken.
[48] Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 514-515.
[49] Voorgestelde art. 214 lid 2 jo. voorgestelde art. 202 lid 2 sub b.

minderjarig moet zijn, dat een bijzondere curator wordt benoemd en dat de rechter het verzoek afwijst als blijkt dat het kind van acht jaar of ouder bezwaar heeft tegen de toewijzing van het verzoek, of als een jonger wilsbekwaam kind ter zake bezwaar heeft doen blijken, zie de door de Staatscommissie voorgestelde artikelen in box 1b hiervoor. Het meerouderschap komt tot stand op het moment dat de uitspraak van de rechter in kracht van gewijsde is gegaan.[50]

2.2.2 Gezag voor meeroudergezinnen

Intentioneel meeroudergezinnen waarbij nog geen conceptie heeft plaatsgevonden
Als het voorstel van de Staatscommissie wordt ingevoerd, ontstaat op het tijdstip dat het meerouderschap ontstaat (op het moment dat het kind wordt geboren) van rechtswege ook het meeroudergezag. Zie het voorgestelde artikel Ka, eerste lid in box 1c hierna. In totaal kunnen drie of vier personen met het meeroudergezag worden belast.[51] Als tussen de gezagsdragers problemen ontstaan over de gezagsuitoefening, hebben alle gezagsdragers toegang tot de geschillenregeling, net zoals de twee gezagsdragers in de huidige juridische situatie deze toegang hebben.[52] Daarnaast stelt de Staatscommissie dat als de gezagsdragers het niet langer eens zijn over de uitoefening van het gezamenlijk gezag, de rechter op verzoek van één of meerdere gezagsdragers het aantal gezagsdragers terug kan brengen.[53]

Box 1c – Intentioneel meeroudergezag (voorafgaand aan conceptie)

Het ontstaan van gezag bij intentioneel meerouderschap voorafgaand aan conceptie, op basis van het door de Staatscommissie voorgestelde artikel Ka:

1. Bij het opmaken van de akte van aanvaarding van het ouderschap van meer dan twee personen, bedoeld in artikel 202, wordt tevens een akte van **aanvaarding van gezamenlijk gezag van meer dan twee personen voor alle betrokkenen opgemaakt**.

Intentioneel meeroudergezinnen bij wie het kind al is geboren
De Staatscommissie heeft voorgesteld om de beslissing over het al dan niet ontstaan van meeroudergezag in het geval van een meeroudergezin waarin het kind reeds is geboren bij de rechter te beleggen, zie het voorgestelde artikel Ka, tweede lid in box 2a hierna. Als via de weg van eenvoudige adoptie meerouderschap is ontstaan, oefenen de desbetreffende drie of vier personen vanaf dat moment ook gezamenlijk het gezag over het kind uit, tenzij de rechter beslist dat dit niet in het belang van het

[50] Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 519. Dit op basis van het voorgestelde art. 217 lid 1, dat ongewijzigd is overgenomen van het huidige art. 1:230 lid 1 BW.
[51] Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 537.
[52] Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 447. Dit op basis van het voorgestelde art. W, dat is gebaseerd op het huidige art. 1:253a BW.
[53] Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 447. Dit op basis van het voorgestelde art. M lid 6 dat een samenvoeging en uitbreiding van art. 1:251 a en 1:253n BW inhoudt.

kind is.[54] Als de rechter het meeroudergezag heeft goedgekeurd, maar daarna tussen de gezagsdragers problemen ontstaan over de gezagsuitoefening, hebben alle gezagsdragers toegang tot de geschillenregeling, net zoals de twee gezagsdragers in de huidige juridische situatie deze toegang hebben.[55] Daarnaast stelt de Staatscommissie dat als de gezagsdragers het niet langer eens zijn over de uitoefening van het gezamenlijk gezag, de rechter op verzoek van één of meerdere gezagsdragers het aantal gezagsdragers terug kan brengen.[56]

Box 2a – Intentioneel meeroudergezag (ná geboorte)

Het ontstaan van meeroudergezag bij intentioneel meeroudergezinnen als het kind reeds is geboren of in meeroudergezinnen die te maken hebben met stiefouderschap, op basis van het door de Staatscommissie voorgestelde artikel Ka, tweede lid:

2. De personen die door adoptie met meer dan twee personen de ouders van een kind worden na een verzoek als bedoeld in artikel 214, **oefenen vanaf de adoptie gezamenlijk het gezag over de geadopteerde uit, tenzij de rechtbank in het belang van het kind anders beslist**.

Meeroudergezinnen die te maken hebben met stiefouderschap
Bij meerouderschap is meeroudergezag het uitgangspunt, aldus de Staatscommissie.[57] Daarom kan de rechter stiefouders die door adoptie samen met de oorspronkelijke juridische ouders de juridische ouders van het kind zijn geworden, ook met het gezag over het kind belasten, waardoor meeroudergezag ontstaat. Zie het voorgestelde artikel Ka, tweede lid in box 2a hiervoor. Dit meeroudergezag ontstaat in principe gelijktijdig met het ontstaan van het meerouderschap, namelijk op het moment dat de uitspraak over de adoptie niet meer met een rechtsmiddel kan worden tegengegaan. Echter, het meeroudergezag ontstaat niet als de rechter van mening is dat meeroudergezag niet in het belang van het kind is. In dat geval kan de rechter er bijvoorbeeld voor kiezen om de oorspronkelijke gezagssituatie ongewijzigd te laten.[58] Daarnaast kan zich de situatie voordoen waarin stiefouders die niet de juridische ouders van het kind zijn en dit ook niet willen zijn, maar wel gezamenlijk met de juridische ouders van het kind met gezag belast willen worden. In dat geval moet meerpersoonsgezag bij de rechter worden aangevraagd, zie het voorgestelde artikel Kb in box 2b hierna.[59] Bij het verzoek moet een meerpersoonsgezagsovereenkomst gevoegd worden, die moet voldoen aan de voorwaarden van het voorgestelde artikel Kc, zie box 2c hierna. Het meerpersoonsgezag ontstaat nadat de rechter de meerpersoonsgezagsovereenkomst heeft goedgekeurd. De rechter geeft geen

[54] Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 536-538.
[55] Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 447. Dit op basis van het voorgestelde art. W, dat is gebaseerd op het huidige art. 1:253a BW.
[56] Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 447. Dit op basis van het voorgestelde art. M lid 6 dat een samenvoeging en uitbreiding van art. 1:251 a en 1:253n BW inhoudt.
[57] Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 537.
[58] Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 537-538.
[59] Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 538.

goedkeuring voor het meerpersoonsgezag als het kind van acht jaar of ouder bezwaar heeft tegen de toewijzing van het verzoek tot meerpersoonsgezag. Datzelfde geldt voor bezwaar van een jonger, maar wilsbekwaam kind ter zake. Voor de vertegenwoordiging van het belang van het kind in deze rechterlijke procedure, wordt een bijzondere curator benoemd.

Als er problemen ontstaan over de gezagsuitoefening, hebben alle gezagsdragers toegang tot de geschillenregeling, net zoals de twee gezagsdragers in de huidige juridische situatie deze toegang hebben.[60]

[60] Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 447. Dit op basis van het voorgestelde art. W, dat is gebaseerd op het huidige art. 1:253a BW.

Box 2b – Meerpersoonsgezag

Meerpersoonsgezag op basis van het door de Staatscommissie voorgestelde artikel Kb:

1. Op gezamenlijk verzoek van hen die met meer dan twee personen het gezag willen uitoefenen, kan de rechtbank toestemming geven voor het opmaken van een akte van aanvaarding van het **gezamenlijk gezag van meer dan twee personen**.
2. De rechtbank geeft de in het vorige lid bedoelde toestemming slechts indien:
   a. alle betrokkenen ten minste:
   - de ouder van het kind zijn; of
   - het kind gedurende ten minste één jaar voorafgaand aan het verzoek hebben verzorgd en opgevoed;
   b. alle betrokkenen instemmen met het opmaken van de in het eerste lid bedoelde akte;
   c. de betrokkenen gezamenlijk **niet meer dan twee huishoudens** vormen;
   d. het gezamenlijk verzoek een door alle betrokkenen ondertekende meerpersoonsgezagsovereenkomst bevat;
   e. zij het gezamenlijk gezag van meer dan twee personen in het kennelijk belang van het kind acht;
   f. het kind, indien het op de dag van het verzoek **acht jaar of ouder** is, ter gelegenheid van zijn verhoor niet van bezwaren tegen toewijzing van het verzoek heeft doen blijken; hetzelfde geldt, indien de rechtbank is gebleken van bezwaren tegen toewijzing van het verzoek van een minderjarige die op de dag van het verzoek de leeftijd van acht jaar nog niet heeft bereikt, maar in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake; en
   g. het kind als gevolg van de aanvaarding **niet meer dan vier gezagsdragers** zal hebben.
3. De meerpersoonsgezagsovereenkomst wordt in ieder geval kennelijk **niet in het belang van het kind** geacht indien zij niet de onderdelen, genoemd in artikel Kc, bevat of anderszins naar het oordeel van de rechtbank onzorgvuldig tot stand is gekomen.
4. Het kind wordt in de procedure vertegenwoordigd door **een bijzondere curator**, daartoe benoemd door de rechtbank die over het verzoek beslist.

Box 2c – Voorwaarden meerpersoonsgezagsovereenkomst

In de meerpersoonsgezagsovereenkomst, bedoeld in het door de Staatscommissie voorgestelde artikel Kb, tweede lid, onder d, worden in ieder geval afspraken opgenomen over:
a. de wijze waarop de betrokkenen de **verzorgings- en opvoedingstaken**, bedoeld in artikel 247, verdelen of het recht op en de verplichting tot omgang, bedoeld in artikel 377a, eerste lid, vormgeven;
b. de **hoofdverblijfplaats** van het kind;
c. de **verdeling van de kosten** van de verzorging en opvoeding van het kind;
d. de wijze waarop de betrokkenen elkaar **informatie verschaffen** en raadplegen omtrent gewichtige aangelegenheden met betrekking tot de persoon en het vermogen van het kind; en
e. het tijdstip waarop de afspraken in de meerpersoonsgezagsovereenkomst worden **geëvalueerd**, alsmede de wijze waarop de afspraken in de meerpersoonsgezagsovereenkomst kunnen worden gewijzigd.

2.2.3 Toepassing van de voorgestelde wettelijke kaders op meeroudergezinnen

Voorbeeld I: meeroudergezin ontstaan vóór conceptie (intentioneel meeroudergezin)
Vrouw A en vrouw B zijn getrouwd, net als man C en man D. De echtparen hebben het gezamenlijk voornemen om een kind op de wereld te zetten. Voorafgaand aan de conceptie maken de aspirant-meerouders afspraken en leggen deze vast in een meerouderschapsovereenkomst. De rechter toetst de overeenkomst en bekrachtigt deze. Vervolgens raakt vrouw A zwanger van het genetisch materiaal van man D. Op het moment dat het kind wordt geboren, zijn vrouw A, vrouw B, man C en man D van rechtswege de juridische ouders van het kind (op basis van het door de Staatscommissie voorgestelde art. 202). Eveneens verkrijgen vrouw A, vrouw B, man C en man D op dat moment het meeroudergezag (op basis van het door de Staatscommissie voorgestelde art. Ka eerste lid). Alle sociaal betrokken ouders in het meeroudergezin hebben dezelfde juridische status.

Voorbeeld II: meeroudergezin ontstaan ná conceptie (stiefoudergezin)
Na een huwelijk, waarbinnen twee kinderen van inmiddels zes en twaalf jaar oud zijn geboren, besluiten vrouw A (juridische ouder met gezag) en man B (juridische ouder met gezag) te gaan scheiden. Binnen afzienbare tijd komen beide ouders een nieuwe partner tegen, met wie zij in het huwelijk treden: stiefouder C en stiefouder D. De kinderen wonen vier dagen in de week bij vrouw A en stiefouder C en drie dagen in de week bij man B en stiefouder D. De stiefouders zijn enorm betrokken bij het leven van de kinderen en hebben met hen een sterke band. Door eenvoudige adoptie kunnen beide stiefouders – naast vrouw A en man B – de juridische ouders van de kinderen worden (op basis van het door de Staatscommissie voorgestelde art. 214). In dat geval kan gelijktijdig het meeroudergezag worden aangevraagd. Als de stiefouders niet ook de juridische ouders van het kind willen worden, maar wel het gezag willen dragen, kan door de vier personen gezamenlijk het meerpersoonsgezag worden aangevraagd (op basis van de door de Staatscommissie voorgestelde artikelen Kb en Kc). Dit verzoek wordt enkel toegewezen als het kind van acht jaar of ouder daartegen geen bezwaar maakt (dit volgt uit het door de Staatscommissie voorgestelde art. Kb tweede lid sub f).

3 Uitgangspunten waarborgen belang van het kind

In dit hoofdstuk wordt het belang van het kind nader geduid aan de hand van het internationale kinder- en mensenrechtenkader, het stappenplan dat de Kinderombudsman heeft ontwikkeld om het belang van het kind in besluiten mee te wegen en de kernen van goed ouderschap zoals omschreven door de Staatscommissie (par. 3.1.1 tot en met par. 3.1.4). Daarnaast wordt op basis van wetenschappelijke literatuur ingegaan op het monitoren van het welzijn van kinderen (par. 3.1.5). Vervolgens wordt beschreven welke standpunten tot nu zijn ingenomen door verschillende partijen wat betreft het omgaan met meningsverschillen tussen ouders in meeroudergezinnen (par. 3.2).

3.1 Het belang van het kind

3.1.1 Het belang van het kind in internationaal kader

Op basis van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) moeten de belangen van kinderen altijd een eerste overweging vormen in alle maatregelen die genomen worden die het kind raken (zie de box hieronder).[61] Daarnaast hebben ouders op basis van het IVRK de eerste verantwoordelijkheid voor de opvoeding en ontwikkeling van het kind en het belang van het kind moet daarbij hun allereerste zorg zijn.[62]

Artikel 3 IVRK: Belang van het kind

1. Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.
2. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te verzekeren van de bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn, rekening houdend met de rechten en plichten van zijn of haar ouders, wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk voor het kind zijn, en nemen hiertoe alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen.
3. De Staten die partij zijn, waarborgen dat de instellingen, diensten en voorzieningen die verantwoordelijk zijn voor de zorg voor of de bescherming van kinderen voldoen aan de door de bevoegde autoriteiten vastgestelde normen, met name ten aanzien van de veiligheid, de gezondheid, het aantal personeelsleden en hun geschiktheid, alsmede bevoegd toezicht.

[61] Art. 3 lid 1 IVRK jo. art. 24 lid 2 Handvest van de grondrechten van de EU.
[62] Art. 18 lid 1 IVRK.

Het VN-Kinderrechtencomité geeft aan dat het recht om het belang van het kind als eerste overweging mee te nemen toegepast moet worden in iedere beslissing in het geval van een individueel kind, een groep kinderen of kinderen in het algemeen.[63] Staten zijn verplicht om de belangen van kinderen te integreren en toe te passen in alle maatregelen die genomen worden door publieke instellingen, in het bijzonder maatregelen die het kind direct raken.[64]

Het VN-Kinderrechtencomité geeft daarnaast aan dat de belangen van kinderen op individuele basis vastgesteld moeten worden, omdat die kunnen verschillen naar gelang de specifieke omstandigheden van het kind.[65] Het VN-Kinderrechtencomité erkent dat de belangen van kinderen kunnen conflicteren met de belangen van anderen. Deze belangenverschillen moeten op individuele basis opgelost worden, waarbij de belangen van kinderen een grote prioriteit moeten krijgen.[66] Dit is van belang omdat kinderen zich doorgaans in een afhankelijke positie ten opzichte van volwassenen bevinden en minder goed in staat zijn hun stem te laten horen.[67] Om de belangen van kinderen in kaart te brengen raadt het VN-Kinderrechtencomité professionals die een beslissing moeten nemen die het kind raakt, aan om een 'best-interests assessment' en 'best-interests determination' uit te voeren, in samenspraak met het kind zelf. Het VN-Kinderrechtencomité geeft aan dat de volgende elementen daar onderdeel van moeten uitmaken:

- De mening van het kind
- De identiteit van het kind
- De gezinssituatie en relaties van het kind
- Verzorging, bescherming en veiligheid van het kind
- Kwetsbaarheden van het kind
- Het recht op gezondheid
- Het recht op onderwijs

De Kinderombudsman heeft op basis hiervan een stappenplan ontwikkeld om te komen tot een besluit waarin de belangen van kinderen op een goede manier meegewogen zijn (zie verder par. 3.1.3).

Zoals hierboven aangegeven moet het principe van het belang van het kind toegepast worden op kinderen in het algemeen en op individuele kinderen. Dit advies heeft betrekking op beide situaties. In het algemeen spitst dit advies zich toe op hoe de belangen van kinderen gewogen moeten worden in het geval van het ontwikkelen van een regeling voor meerouderschap en -gezag, inclusief een overgangsregeling voor kinderen in een intentioneel meeroudergezin, en een regeling voor meerpersoonsgezag

63 VN-Kinderrechtencomité 2013, par. 6(a).
64 VN-Kinderrechtencomité 2013, par. 14(a).
65 VN-Kinderrechtencomité 2013, par. 32.
66 VN-Kinderrechtencomité 2013, par. 39.
67 VN-Kinderrechtencomité 2013, par. 37.

voor samengestelde gezinnen. Op individueel niveau richt dit advies zich op de vraag hoe de belangen van een kind in een meeroudergezin gewogen moeten worden in het geval van een individuele beslissing wat betreft het al dan niet toekennen van meerouderschap en -gezag of meerpersoonsgezag.

3.1.2 Aanpalende kinder- en mensenrechten

In het kader van dit advies is het recht van het kind op een gezinsleven van bijzonder belang.[68] Het VN-Kinderrechtencomité stelt dat de term 'gezin' breed geïnterpreteerd moet worden, inhoudende dat zowel biologische, adoptie- en pleegouders daaronder vallen, als wel leden van de uitgebreide familie (*extended family* en de gemeenschap, naar lokale gebruiken).[69] Wanneer het kind gescheiden wordt van zijn gezin, dan heeft hij recht om persoonlijke banden en op reguliere basis contact te behouden met ouders, maar ook met andere primaire verzorgers en personen met wie het kind een sterke persoonlijke band heeft. Het goed onderhouden van deze (gezins)relaties is in het belang van het kind.[70]

Ook op Europees niveau wordt het recht op een gezinsleven beschermd.[71] In de jurisprudentie van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) op dit terrein komt naar voren dat verschillende rechten van kinderen kunnen conflicteren. Het recht op een gezinsleven kan daarom in sommige gevallen ingeperkt worden, wanneer dit in het belang van het kind is. Het belang van het kind is niet als zodanig vastgelegd in het Europees verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), maar het EHRM betrekt dit wel in zijn jurisprudentie.[72] Kinderen hebben het recht verzorgd te worden door hun ouders en het recht op contact met hun ouders. Dit recht op contact geldt in sommige gevallen ook voor broers en zussen.[73]

Tot slot is het recht van het kind op het behouden van zijn of haar identiteit van belang in dit verband.[74] Informatie over de eigen identiteit is van belang voor de persoonlijke ontwikkeling van een persoon. Wanneer een persoon geen toegang heeft tot afstammingsinformatie, dan kan dat gezien worden als inbreuk op het recht op gezinsleven.[75]

3.1.3 Stappenplan Kinderombudsman

De Kinderombudsman heeft op basis van het IVRK en *General Comment* nr. 14 een stappenplan ontwikkeld om te komen tot een besluit dat in het belang van het kind is, getiteld *Het beste besluit voor het kind*. Dit vraagt volgens de Kinderombudsman om een goed onderbouwde beslissing op basis van een kindvriendelijk en volledig

[68] Art. 16 lid 1 IVRK jo. art. 8 EVRM.
[69] VN-Kinderrechtencomité 2013, par. 59.
[70] Art. 9 lid 3 IVRK. VN-Kinderrechtencomité 2013, par. 60.
[71] Art. 7 Handvest van de grondrechten van de EU jo. art. 8 EVRM.
[72] European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe 2022, p. 88-89.
[73] European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe 2022, p. 91-103.
[74] Art. 8 lid 1 IVRK.
[75] European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe 2022, p. 77.

onderzoek. Het ontwikkelingsbelang van het kind staat bij het besluit voorop en kinderen moeten zelf hun mening kunnen geven over wat zij belangrijk vinden.[76] Het plan bestaat uit de volgende stappen:

1. Belangen van het kind; onderzoek wat het beste is voor het kind en betrek het kind hierbij.
2. Andere belangen; breng in kaart welke belangen nog meer spelen.
3. Afwegen van de belangen; weeg wat het beste is voor de ontwikkeling van het kind af tegen wat er verder meespeelt. Stel hierbij het belang van het kind voorop.
4. Uitleg van het besluit; bespreek de beslissing met het kind en vertel het kind of en wat hij of zij ertegen kan doen als hij of zij het er niet mee eens is.[77]

Op basis van deze stappen kan een professional een besluit nemen waarin het belang van het kind het zwaarst is meegewogen.[78] Op basis van dit stappenplan heeft de Kinderombudsman ook een kinderrechtentoets ontwikkeld. Met deze toets kan de wetgever toetsen in hoeverre nieuwe wet- en regelgeving en beleid of wijzigingen in wet- en regelgeving in beleid voldoen aan de eisen die voortvloeien uit het Kinderrechtenverdrag. De kinderrechtentoets zal naar verwachting in het najaar van 2024 gepubliceerd worden.

3.1.4 Zeven kernen van goed ouderschap volgens de Staatscommissie

De Staatscommissie heeft een ouder gedefinieerd als 'een persoon met wie het kind een onvoorwaardelijke, stabiele, intense, intieme en niet in tijd afgegrensde relatie heeft, waarin voor het kind wordt gezorgd en het kind wordt geholpen zich te ontwikkelen'.[79] De Staatscommissie onderscheidt binnen goed ouderschap zeven kernen. Dit ouderschap zou voor ieder kind beschikbaar moeten zijn, rekening houdend met de ontwikkelingsfase waarin het kind zich bevindt, en rekening houdend met de unieke kenmerken van het kind. In willekeurige volgorde zijn dat:

1. een onvoorwaardelijk persoonlijk commitment;
2. continuïteit in de opvoedingsrelatie;
3. verzorging en zorg voor lichamelijk welzijn;
4. opvoeding tot zelfstandigheid en sociale en maatschappelijke participatie;
5. het organiseren en monitoren van de opvoeding in het gezin, op school en in het publieke domein;
6. zorg dragen voor de vorming van de afstammingsidentiteit van het kind;

[76] 'Uitleg stappenplan Het beste besluit voor het kind', www.kinderombudsman.nl.
[77] De Kinderombudsman 2023.
[78] De Kinderombudsman 2023. De Kinderombudsman bedoelt met professionals de personen die besluiten nemen waar kinderen bij betrokken zijn, bijvoorbeeld tijdens hun werk bij de politie, in het onderwijs, in de zorg, bij de gemeente of voor een woningbouwcorporatie.
[79] Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 42.

7. zorg dragen voor contact- en omgangsmogelijkheden met voor het kind belangrijke personen.[80]

Uit deze zeven kernen voor goed ouderschap volgt dat stabiliteit en continuïteit in de leefsituatie en stabiliteit in de hechtingsrelatie belangrijke voorwaarden voor een goede opvoeding zijn. Er bestaat geen aanwijzing dat een genetische en/of biologische relatie tussen ouders en kinderen een noodzakelijke, laat staan voldoende voorwaarde is voor goed ouderschap. In het leven van kinderen ontwikkelen zich ook relaties met andere personen. Het kan daarbij gaan om personen die betrokken zijn geweest bij de voortplanting van het kind en na de geboorte ook rechtstreeks betrokken zijn geweest bij de opvoeding en regelmatig contact of omgang met het kind hebben gehad, zoals zaaddonoren, eiceldonoren of draagmoeders. Volgens de Staatscommissie behoort het tot de ouderlijke verantwoordelijkheid om het kind de gelegenheid te geven deze relaties te continueren. Ook geeft de Staatscommissie aan dat als ouders gaan scheiden de effecten daarvan negatiever zijn wanneer de relatie van het kind met (een van) de ouders daardoor verslechtert.[81]

De zeven kernen kunnen fungeren als criteria voor de beoordeling van ouderschap. De Staatscommissie geeft aan dat de manier waarop invulling moet worden gegeven aan iedere kern niet in het algemeen is vast te stellen. Wel moet de invulling van deze kernen in zijn totaliteit goed genoeg zijn. De kernen kunnen dienen voor de beoordeling van verschillende opvoedingssituaties, waarbij niet van iedere ouder verwacht kan en hoeft te worden dat deze 100% aan alle zeven uitgangspunten voldoet. De Staatscommissie stelt dat de zeven kernen daarmee ‘een handvat voor het bewaken van de ondergrens van voldoende ouderschap of opvoederschap’ vormen. Waarborgen voor een adequate invulling van deze zeven kernen moeten volgens de Staatscommissie in iedere regeling van afstamming en gezag aanwezig zijn.[82]

De Kinderombudsman heeft opgemerkt dat de zeven kernen de uitgangspunten van het IVRK versterken, maar niet helemaal met elkaar overeenkomen. Affectie en veiligheid zijn ook belangrijke componenten van ouderschap. Daarnaast moeten de belangen van kinderen altijd zorgvuldig onderzocht en afgewogen worden en moeten die volgens de Kinderombudsman in gezagszaken doorslaggevend zijn.[83]

3.1.5 Monitoren welzijn kinderen

Wanneer besloten wordt om de effecten van nieuwe wet- en regelgeving en beleid te monitoren, is het vanuit wetenschappelijk oogpunt van belang om dit over langere tijd te doen. De groep kinderen die te maken heeft of krijgt met deze nieuwe wetgeving kan bij voorkeur gevolgd worden middels longitudinaal onderzoek naar hun kwaliteit van leven en welbevinden, waarbij dezelfde kinderen en hun ouders meerdere malen

---

80 Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 42.
81 Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 42-46.
82 Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 46.
83 De Kinderombudsman 2017.

gedurende de levensloop worden bevraagd. Hierbij moet onderscheid worden gemaakt tussen de verschillende groepen die te maken hebben met deze regeling, te weten kinderen uit een intentioneel meeroudergezin en kinderen uit een samengesteld gezin dat na de geboorte is gevormd. Ook wordt aangeraden een controlegroep met kinderen uit een tweeoudergezin toe te voegen.

Voor het meten van het welzijn van kinderen moet rekening worden gehouden met het feit dat kinderen in ontwikkeling zijn en dat hun ontwikkelingstaken en vaardigheden veranderen door de tijd. Dit heeft invloed op hoe hun welzijn gedefinieerd en gemeten wordt.[84] Daarnaast moeten zowel meer objectieve als subjectieve indicatoren gemeten worden. Meer objectief meetbare criteria betreffen bijvoorbeeld huishoudinkomen, huisvesting en opleidingsniveau. Subjectieve criteria betreffen bijvoorbeeld de eigen beoordeling van de kwaliteit van leven, gezinsrelaties, vriendschappen en mentale gezondheid. Maar ook de mate waarin kinderen van mening zijn dat hun rechten gewaarborgd worden en hun vertrouwen in volwassenen en de overheid zijn van belang om mee te nemen.[85]

Uit de wetenschappelijke literatuur blijkt ook dat het van belang is om verschillende bronnen te gebruiken voor het meten van het welzijn van kinderen, zoals statistische data op groepsniveau (overheidsregistraties verzameld door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)) en het bevragen van ouders en kinderen zelf door middel van vragenlijsten en interviews. Hierbij kan gebruik gemaakt worden van bestaande vragenlijsten voor het meten van welbevinden. De percepties en ervaringen van kinderen zijn van belang om te meten, omdat de wet- en regelgeving hun leven betreft.[86] Ook bij het ontwikkelen van indicatoren voor het meten van welzijn is het aan te bevelen om de ervaringen van kinderen te betrekken, omdat zij kunnen uitleggen welke rol en invloed nieuwe wet- en regelgeving heeft op hun dagelijks leven.[87] Dit is bovendien in lijn met artikel 12 IVRK, waarbij participatie van kinderen in wetenschappelijk onderzoek bevorderd moet worden, omdat het bijdraagt aan het democratisch burgerschapsgevoel van kinderen, hun psychosociaal welzijn alsook het creëren van draagvlak binnen die doelgroep voor te nemen beleidsmaatregelen.[88]

Wetenschappelijk onderzoek wijst uit dat de impact van indicatoren op het maken van beleid vergroot kan worden wanneer deze betrekking hebben op belangrijke gevolgen voor het welzijn van het kind.[89] Hierbij valt te denken aan indicatoren als sociale inclusie, sociaal functioneren, mentaal welzijn (gevoel van onrust en/of stress), zelfbeeld, tevredenheid en dagelijks functioneren.[90] Daarbij moet worden gecontroleerd op bepaalde variabelen, zoals opleidingsniveau van de ouders en

[84] Ben-Arieh & Frønes 2011.
[85] Casas 2010.
[86] Casas 2010. Ben-Arieh & Frønes 2011.
[87] Ben-Arieh 2008b.
[88] Tubex, De Rynck & Coussée 2006.
[89] Ben-Arieh 2008a.
[90] Van Bon-Martens e.a. 2022.

of ouders gescheiden zijn. Tot slot is het van belang dat zowel de objectieve als de subjectieve indicatoren gezien worden als eerlijk, accuraat en onbevooroordeeld door zowel de respondenten die deelnemen aan het onderzoek als beleidsmakers.[91]

3.2 Meningsverschillen

3.2.1 Visies op meningsverschillen in het gezin

Eén van de bezwaren tegen het invoeren van een regeling voor meerouderschap en -gezag is de angst dat meer meningsverschillen en conflicten kunnen ontstaan tussen de meerouders dan in een tweeoudergezin.[92] De Staatscommissie geeft aan dat dit probleem zich zou kunnen voordoen, maar dat er nog geen wetenschappelijk bewijs voor bestaat, mede doordat er wereldwijd nog weinig ervaring bestaat met meerouderschap. Daartegenover stelt de Staatscommissie dat de gelijkwaardige positie van de meerouders kan bijdragen aan het vroegtijdig oplossen van dreigende conflicten.[93] De Staatscommissie merkt verder op dat als er meer dan twee gezagsdragers zijn, zij allen toegang hebben tot de geschillenregeling.[94] In het geval van onenigheid over de uitoefening van het gezamenlijk gezag kan de rechter op verzoek van één of meerdere gezagsdragers het aantal gezagsdragers terugbrengen. De Staatscommissie redeneert dat de rechter naar verwachting eerder dan in geval van twee gezagsdragers die geschillen hebben over de gezagsuitoefening tot het oordeel komt dat het kind klem of verloren raakt tussen de gezagsdragers (het 'klemcriterium'),[95] waardoor het terugbrengen van het aantal gezagsdragers in het belang van het kind is.[96]

Met het wetsontwerp Deelgezag is getracht een formele positie te geven aan personen die nauw betrokken zijn bij de verzorging en opvoeding van een kind, maar in de huidige situatie geen gezag kunnen dragen, omdat maar twee personen gezag kunnen hebben. De RSJ heeft met betrekking tot dit wetsontwerp geconcludeerd dat het mogelijk maken van deelgezag juist kan bijdragen aan het ontstaan van conflicten. Dit komt omdat de deelgezagdragers geen gelijke positie hebben ten opzichte van de gezagsdragers. Deelgezagdragers hebben namelijk enkel de bevoegdheid tot het nemen van beslissingen over de dagelijkse verzorging en opvoeding van het kind. Bij een verschil van mening kunnen de gezagsdragers met het volledige gezag een beslissing nemen, waarin de deelgezagdragers geen inspraak hebben gehad. Hierdoor kan de situatie rondom een kind nog complexer worden.[97]

---

91 Ben-Arieh 2008a.
92 'Concept memorie van toelichting Wet deelgezag - Consultatieversie', www.internetconsultatie.nl, p. 5.
93 Staatscommissie Herijking Ouderschap 2016, p. 445.
94 Overeenkomstig het huidige art. 1:253a BW.
95 Het 'klemcriterium' houdt in dat er een onaanvaardbaar risico is dat het kind klem of verloren zou raken tussen de ouders en niet te verwachten is dat hierin binnen afzienbare tijd voldoende verbetering zou komen (art. 1:253c lid 2 onder a BW).
96 Staatscommissie Herijking ouderschap 2016, p. 447.
97 RSJ 2020.

In 2017 heeft de Kinderombudsman in reactie op het rapport van de Staatscommissie aangegeven dat 'een kind belang kan hebben bij meer dan twee juridische ouders en dat het goed is om dit wettelijk te regelen. Wel is het van belang dat hier niet lichtvaardig toe wordt besloten'.[98] Wat betreft meeroudergezag en meerpersoonsgezag stelt de Kinderombudsman dat het vanuit het kind bezien goed is dat de personen die het kind feitelijk opvoeden ook (gezamenlijk) beslissingen kunnen nemen die voor het kind belangrijk zijn. De Kinderombudsman wijst echter ook op de mogelijkheid dat conflicten ontstaan tussen meer dan twee ouders bij scheiding. Het vooraf vastleggen van voorwaarden is daarom van belang. Over het toekennen van meeroudergezag of meerpersoonsgezag moet in individuele gevallen aan de hand van het belang van het kind besloten worden. De Kinderombudsman is van mening dat goed onderzocht moet worden hoe juridisch getouwtrek tussen meer dan twee ouders voorkomen of gestopt kan worden.[99] In het kader van dit advies heeft de Kinderombudsman aangegeven dat zij nog steeds achter de visie uit 2017 staat. Voor wat betreft meerpersoonsgezag in samengestelde gezinnen geeft de Kinderombudsman aan dat hier mogelijk behoefte aan kan zijn bij individuele kinderen, maar dat altijd een individuele afweging gemaakt moet worden wat betreft het belang van het kind.

In 2019 heeft ook de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) zijn visie gegeven op de voorstellen van de Staatscommissie. De RvdK stelde zich op het standpunt dat meerouderschap niet in strijd is met het belang van het kind, maar meeroudergezag niet in het belang is van het kind. Het gezag kan een extra 'strijdmiddel' worden wanneer ouders een conflict hebben. De RvdK vreest dat bij meeroudergezag de kans op conflicten groter is.[100] In 2024 heeft de RvdK op deze visie een nuancering aangebracht. De RvdK stelt dat intentioneel meerouderschap voor de conceptie met meeroudergezag niet in strijd is met het belang van het kind. Deze nuancering is gebaseerd op gesprekken die de RvdK heeft gevoerd met professionals, belangenorganisaties en ervaringsdeskundigen.[101] Voor wat betreft meerpersoonsgezag bij stiefouders blijft de visie van de RvdK onveranderd. De RvdK is van mening dat het risico op conflicten groter is bij deze gezinsvorm, omdat het niet de intentie was om kinderen in die gezinsvorm op te voeden en er altijd sprake is van een breuk, crisis of plan B. In intentioneel meeroudergezinnen is het volgens de RvdK niet aannemelijk dat het aantal conflicten rondom gezag en omgang zal toenemen bij meer dan twee gezagsdragers. Dit komt doordat er meestal geen sprake is van een liefdesrelatie tussen alle drie of vier de ouders. Een conflict over gezag en omgang dat samenhangt met het einde van de relatie heeft daardoor niet betrekking op alle ouders. De RvdK stelt dat de ouders die buiten de relatie staan mogelijk een dempende werking kunnen hebben op het conflict.

98 De Kinderombudsman 2017, p. 3.
99 De Kinderombudsman 2017, p. 4.
100 Raad voor de Kinderbescherming 2019.
101 Raad voor de Kinderbescherming 2024.

4 Intentioneel meeroudergezinnen

In dit hoofdstuk worden de visies van professionals en ervaringsdeskundigen op het gebied van intentioneel meeroudergezinnen, die gesproken zijn in het kader van dit advies, gepresenteerd. Eerst zal op basis van deze gesprekken een nadere invulling gegeven worden aan de betekenis van het belang van het kind (par. 4.1). Vervolgens zal ingegaan worden op hun visies op meningsverschillen (par. 4.2). Dit vormt de basis voor de visie en aanbevelingen van de RSJ die in hoofdstuk 6 volgen.

4.1 Het belang van het kind

4.1.1 Achtergrond

Een intentioneel meeroudergezin kan op verschillende manieren ontstaan. Zo kunnen twee koppels van hetzelfde geslacht met een kinderwens bijvoorbeeld via een gemeenschappelijke vriend(in), een contactadvertentie of via de Stichting Meer Dan Gewenst[102] met elkaar in contact komen. De geïnterviewde ervaringsdeskundige ouders geven aan dat het starten van een meeroudergezin een bewuste keuze is waar jarenlang over nagedacht en gesproken wordt. Wanneer het kind vervolgens geboren wordt voeden meerouders hem vaak op als co-ouders. Co-ouderschap betekent dat de dagelijkse opvoeding en verzorging van het kind ongeveer gelijk verdeeld is tussen de ouderparen. Daarbij hoeft het niet zo te zijn dat de ouderparen een vriendschap met elkaar zijn aangegaan. De kinderen met wie is gesproken zien hun gezinnen dan ook vaak als twee afzonderlijke huishoudens. Zij vertellen dat feest- en verjaardagen daar meestal een uitzondering op vormen, omdat het hele gezin dan bij elkaar komt.

Kinderen uit meeroudergezinnen die van jongs af aan bij meerdere ouders opgroeien vinden hun situatie doorgaans niet bijzonder. Wel merken zij aan reacties en vragen uit hun omgeving, bijvoorbeeld op school, dat anderen hun situatie als anders kunnen zien.[103] Samengevat laat de literatuur over nieuwe gezinsvormen zien dat gezinsprocessen, zoals de kwaliteit van de gezinsrelaties en de sociale omgeving van het gezin, veel belangrijker zijn voor de gezonde psychologische ontwikkeling van kinderen dan het aantal, het geslacht, de genderidentiteit en/of de seksuele oriëntatie van hun ouders of de biologische verwantschap tussen ouders en kinderen. Onderzoek waarin nieuwe gezinsvormen vergeleken worden met één- of tweeoudergezinnen laat doorgaans weinig verschillen zien tussen de groepen, en waar verschillen bestaan, wijzen ze meestal op positiever psychosociaal functioneren van kinderen in nieuwe gezinsvormen.[104] Uit de gesprekken met de ervaringsdeskundige kinderen blijkt dat zij in een meeroudergezin vaak meerdere perspectieven meekrijgen, door bijvoorbeeld verschillen in financiële welvaart of andere interesses en achtergronden van de ouders.

[102] 'Oproepen wensouder', www.meerdangewenst.nl.
[103] Pehlivan & Wiersma 2015.
[104] Imrie & Golombok 2020, p. 295–316.

Enerzijds lijkt de juridische status van de verschillende ouders in een meeroudergezin voor het kind minder belangrijk te zijn dan zijn of haar band en relatie met de ouders. Zo is het voor, met name jonge kinderen, belangrijk dat zij ervaren dat de opvoeding eerlijk, rechtvaardig en niet te ingewikkeld verloopt en is het gegeven wie het gezag hebben minder van belang. Anderzijds heeft de huidige situatie, waarin niet alle meerouders een gelijke juridische status hebben, invloed op hoe ouders zich voelen en dat heeft indirect invloed op de kinderen, zo blijkt uit de interviews met ervaringsdeskundige ouders en kinderen. Zij ervaren de huidige wetgeving als emotioneel belastend.[105] Het feit dat sommige meerouders zich 'tweederangs ouders' of 'achterbank ouders' voelen en niet dezelfde juridische status kunnen krijgen, kan ook bij het kind zorgen voor een pijnlijk en onrechtvaardig gevoel en kan lastige situaties opleveren waar het kind ook mee geconfronteerd wordt. Zo kan het een enorme stapel extra papierwerk opleveren als een niet-juridische ouder met het kind op vakantie wil en hangt het vaak af van de welwillendheid van bijvoorbeeld een (huis)arts of leraar of een niet-juridische ouder aanwezig mag zijn bij een consult of oudergesprek. De gesproken ouders geven aan dat zij zo min mogelijk proberen hun kinderen te belasten met deze onderwerpen. Desondanks geven de ervaringsdeskundige kinderen aan toch wel degelijk last te hebben van de huidige regels en extra handelingen tijdens bijvoorbeeld vakanties of een bezoek aan de (huis)arts, omdat ouders dit niet altijd weg kunnen houden bij hun kinderen.

Daarnaast kan het verschil in juridische status tussen de meerouders opgevat worden als een schending van het recht op identiteit van het kind gezien het gebrek aan erkenning van het gezin van het kind.[106] Wanneer ouders zich gelijkwaardig voelen ten opzichte van elkaar en het kind, geeft dat rust en ontspanning voor de ouders, en dat kan gezien worden als in het belang van het kind. Uit onderzoek blijkt dat vooral voor homoseksuele vaders ervaringen van afwijzing en het gevoel dat ze hun situatie moeten verdedigen significant gerelateerd zijn aan de vader-kind relatie, ouderschapsstress en het welzijn van de kinderen.[107]

Onder de huidige wetgeving kan het voorkomen dat kinderen in een intentioneel meeroudergezin juridisch gezien geen broers en zussen zijn van elkaar. Eén kind draagt bijvoorbeeld de achternaam van de ene ouder en heeft een broertje of zusje met de achternaam van een andere ouder. In een intentioneel meeroudergezin kan de band tussen broers en zussen extra belangrijk zijn; zo kan een (half)broer of zus bijvoorbeeld de stabiele factor zijn die meebeweegt tussen de verschillende huishoudens. Het is dan ook in het belang van het kind dat de (half)broer-zus band niet zomaar verbroken wordt, bijvoorbeeld wanneer meerouders uit elkaar gaan en er meer dan twee huishoudens ontstaan.[108]

---

105 Gehem & Van den Berg 2023.
106 Cammu & Vonk 2021, p. 384-397. Art. 8 lid 1 IVRK.
107 Bos 2010, p. 356-371.
108 Op deze manier wordt bijvoorbeeld ook geredeneerd bij internationale kinderontvoeringszaken, waar de (half-)broer-zus band doorslaggevend kan zijn voor de beslissing over de verblijfplaats van het kind (Van Hof 2024).

4.1.2 Hechting

De gehechtheidsrelaties van kinderen – duurzame emotionele banden tussen kinderen en verzorgers – ontstaan in de eerste levensjaren en zijn een heel belangrijk aspect in de ontwikkeling van kinderen om veilig op te groeien.[109] Daarvoor moet de omgeving van het kind voorspelbaar zijn met sensitieve en responsieve verzorgers. In eerder onderzoek hebben kinderen zelf aangegeven dat voor het ontwikkelen van een emotionele band de aanwezigheid van drie basiskwaliteiten voor ouderschap doorslaggevend zijn: onvoorwaardelijke liefde, respect en veiligheid.[110] De geïnterviewde deskundigen zijn van mening dat er tegenwoordig veel meer dan ongeveer vijftien jaar geleden onderschreven wordt dat, wanneer beslissingen genomen moeten worden over een kind, het in kaart brengen van het gehechtheidsnetwerk van belang is. Een geïnterviewde deskundige geeft aan dat het belangrijk is om het mogelijke gehechtheidsnetwerk van het kind in kaart te brengen, voorafgaand aan het krijgen van een kind in een meeroudergezin. Deze deskundige geeft aan dat samen nagedacht moet worden over de vraag hoe ervoor gezorgd kan worden dat alle betrokken ouders een plek krijgen in het gehechtheidsnetwerk van het kind. Meerdere deskundigen benoemen dat een kind zich probleemloos aan meerdere mensen veilig kan hechten, ook als dat niet de biologische of juridische ouders zijn. Om veilig te kunnen hechten is het van belang dat de ouder (emotioneel) beschikbaar is en een veilige basis en haven vormt voor het kind. Kinderen moeten zich vooral gewenst en erkend voelen. Als de meerouders kinderen emotionele toestemming geven om aan alle personen die een ouderrol vervullen te hechten, kan het fundament gelegd worden voor een heel weerbaar kind, met een goede gehechtheidsbasis. Ook uit de gesprekken met de ervaringsdeskundige kinderen komt naar voren dat het hebben van meer dan twee ouders een sterker vangnet biedt, waar zij ook op latere leeftijd nog op terug kunnen vallen. Zij hebben één of twee ouders extra om zich heen die dingen voor hen kunnen en willen doen, waarbij elke ouder weer andere kwaliteiten heeft.

[109] Zie onder andere Bowlby 1979, p. 637-638.
[110] Pehlivan & Wiersma 2015.

4.1.3 Counseling

Counseling

'Counselinggesprekken met betrokkenen (zoals bijvoorbeeld (wens)ouders, draagouder(s), co-ouder(s) en/of donor, een kind) helpen vooraf, tijdens en na het traject [om een kind te krijgen] om op een gelijkwaardige manier en open manier zorgvuldige, weloverwogen en goed geïnformeerde keuzes te maken die in het belang van het kind en alle betrokkenen zijn. Counseling biedt begeleiding bij het nemen van belangrijke beslissingen, zoals het kiezen van een gezinsvorm, en helpt bij het voorbereiden op de uitdagingen die kunnen ontstaan tijdens het proces van het vormen van het gezin. Tijdens het proces ondersteunt de counselor alle partijen bij praktische en emotionele aspecten, zoals het omgaan met verwachtingen, complexe gevoelens en communicatie. Het is ook een laagdrempelig vangnet voor als je gaandeweg of achteraf ondersteuning nodig hebt'.

Bron: 'Counseling', www.durf.online.

De ervaringsdeskundige ouders en professionals geven aan dat counseling en goede afspraken maken voorafgaand aan de geboorte in het belang zijn van het kind. Als de ouders zich aan deze afspraken houden is de kans op meningsverschillen na de geboorte van het kind kleiner en weten zij beter hoe zij daar mee om kunnen gaan. Ervaringsdeskundige ouders en professionals geven aan dat er altijd situaties kunnen ontstaan die vragen om aanpassing van afspraken en dat het maken van afspraken vooraf ook geen garantie is dat er geen meningsverschillen kunnen ontstaan. Desondanks dragen de eerder genoemde afspraken over het ouderschap bij aan het waarborgen van het belang van het kind. Als intentionele meerouders van tevoren met elkaar bespreken welke waarden en normen zij belangrijk vinden en dit vastleggen, dan is de kans op onoverbrugbare meningsverschillen over de opvoeding kleiner. Daarbij moeten de meerouders de tijd nemen om verschillende afspraken en keuzes te overdenken, zoals bijvoorbeeld wie, onder de huidige wetgeving, de juridische ouders worden en/of het gezag krijgen, de verdeling van het ouderschap, schoolkeuzes, medische beslissingen, een testament, scenario's wanneer ouders uit elkaar gaan of komen te overlijden. In de box hieronder is ter illustratie een aantal vragen opgenomen die meerouders kunnen bespreken met een counselor, wanneer zij samen een kind willen krijgen. Wanneer een vorm van counseling verplicht gesteld wordt voor het aangaan van een meerouderconstructie is het van belang dat zij op eenzelfde wijze de counseling vormgeven. Het beroep van counselor is momenteel niet wettelijk beschermd in Nederland. Door POINT – de beroepsvereniging van

fertiliteitscounselors[111] – worden momenteel richtlijnen opgesteld voor counseling bij intentioneel meeroudergezinnen.

Voorbeeldvragen counseling

Waarom kies je voor co-ouderschap en niet voor een andere gezinsvorm?
Wat doe je om elkaar goed genoeg te leren kennen?
Wat doe je bij een meningsverschil?
Hoeveel kinderen wil je?
Wat gebeurt er met je als je niet lekker in je vel zit en hoe moeten de anderen dan reageren?
Wie worden de biologische ouders en hoe is dat voor de anderen?
Wie worden de juridische ouders?
Bij wie wordt het kind ingeschreven?
Wie wordt de voogd?
Wat worden de voor- en achternaam van het eerste kind? En van het eventuele tweede kind?
Wat komt er op het geboortekaartje te staan?
Wat als het niet lukt om zwanger te worden, hoe ver ga je dan?
Wie is er bij de bevalling aanwezig?
Hoe ga je de tijd verdelen tussen de gezinnen?
Hoe zorg je dat het kind veilig en rustig kan hechten?
Hoe verdeel je de financiën wat betreft het kind?
Naar wat voor soort crèche en school gaat het kind?
Welke huisarts en tandarts krijgt het kind?
Hoe denk je over religie?
Welke feestdagen zijn voor jou belangrijk?
Wat doe je als oma (of een ander belangrijk persoon) jarig is en het kind niet bij jou is?
Hoe ver ga je maximaal uit elkaar wonen?
Hoelang en hoe ver ga je op vakantie?
Hoe ga je om met scheiding en eventuele nieuwe partners?

Eén van de ervaringsdeskundige ouders geeft aan dat zij in het ouderschapsplan hebben opgenomen dat de betrokken meerouders het belang van het kind altijd op één zetten bij het maken van keuzes. Daarnaast geeft een aantal geïnterviewde ervaringsdeskundige kinderen aan dat naast het vooraf maken van afspraken, hun ouders één of twee keer per maand een gezamenlijk oudergesprek hebben om op die manier met elkaar in gesprek te blijven over het gedeelde ouderschap. Alternatieven zijn bijvoorbeeld een gezamenlijk dagboek of WhatsApp-groep die kan fungeren als middel voor overdracht van informatie tussen de twee huishoudens. Meerdere ervaringsdeskundigen en professionals geven aan dat het maken van afspraken,

[111] 'POINT', www.pointnetwerk.nl.

het nadenken over bijvoorbeeld hoe om te gaan met meningsverschillen en eventueel het opstellen van een plan of overeenkomst aan te raden zijn voor elk aanstaand ouderpaar, niet alleen voor aanstaande intentionele meerouders. Deskundigen geven aan dat meeroudergezinnen het voordeel hebben dat zij altijd een eigen mediator in hun midden hebben, omdat de ouders bijna nooit allemaal tegelijk hoog in hun emoties zitten wanneer er een meningsverschil bestaat.

De geïnterviewde ervaringsdeskundige ouders en professionals geven aan dat counseling geen examen is voor 'goed' ouderschap. Tijdens de counseling leren de betrokken meerouders over de dynamiek van een meeroudergezin en hoe zij met lastige situaties kunnen omgaan. Op die manier kunnen zij zich voorbereiden op hoe om te gaan met meningsverschillen. Een counselor kan mensen ook adviseren om geen meeroudergezin te starten, bijvoorbeeld als uit de gesprekken blijkt dat de potentiële ouders niet allemaal op één lijn zitten wat betreft het ouderschap. Geïnterviewde ervaringsdeskundige ouders en professionals vinden het ook van belang dat huisartsen meer kennis hebben over counseling, zodat zij mensen vaker doorverwijzen. Mocht counseling als onderdeel van meerouderschap verplicht worden, dan is het volgens de geïnterviewde ervaringsdeskundige ouders en professionals ook belangrijk om hieraan in relevante opleidingen aandacht te besteden door kennis te delen over de nieuwe gezinssystemen en bijbehorende pedagogiek. Een aantal ervaringsdeskundige ouders en professionals is van mening dat counseling vergoed moet worden door zorgverzekeraars, zodat het voor iedereen toegankelijk wordt.

4.1.4 Overgangsregeling

De Staatscommissie heeft geadviseerd dat er bij een mogelijke wetswijziging een overgangsregeling moet komen voor al bestaande intentioneel meeroudergezinnen, zie box 1b in hoofdstuk 2. Een kind vanaf acht jaar moet de gelegenheid hebben om bezwaar te uiten tegen het verzoek en wanneer het bezwaren heeft, moet de rechter het verzoek afwijzen. De geïnterviewde deskundigen geven aan dat de belangen en de draagkracht van een kind goed te onderzoeken zijn door het kind zelf te ontmoeten, in gesprek te gaan en goed te luisteren naar hoe de situatie er voor hem uitziet. Hoewel de wettelijke grens voor het horen van kinderen in juridische procedures bij twaalf jaar ligt,[112] geven de deskundigen aan dat het in principe al vanaf de geboorte van een kind mogelijk is om hem of haar te 'spreken'.[113] In eerste instantie door middel van observatie van de ouders in interactie met het kind en later door bijvoorbeeld gebruik te maken van poppetjes, tekeningen en gesprekjes.

Wat betreft een overgangsregeling na invoering van meerouderschap- en gezag en meerpersoonsgezag geven meerdere geïnterviewde deskundigen aan dat de leeftijdsgrens van acht jaar voor sommige kinderen mogelijk te laag is, omdat niet alle kinderen vanaf acht jaar begrijpen wat ouderlijk gezag betekent. Twaalf jaar is volgens

[112] Art. 809 Rechtsvordering (Rv).
[113] Zie VN-Kinderrechtencomité 2009, par. 21.

deze deskundigen mogelijk een betere ondergrens, omdat rond die leeftijd meer abstracte termen beter begrepen worden door kinderen. Daarnaast is het belangrijk om deze beslissing te bespreken met kinderen en hun visie mee te wegen, maar de uiteindelijke beslissing mag niet bij hen neergelegd worden. Geïnterviewde deskundigen geven aan dat het verstandig is om een bijzondere curator de belangen van het kind hierin te laten vertegenwoordigen. Op deze manier wordt de visie van het kind altijd naar voren gebracht.

4.2 Meningsverschillen in het gezin

4.2.1 Visies op meningsverschillen

De geïnterviewde deskundigen geven aan dat in meeroudergezinnen, net als in twee-ouder gezinnen, meningsverschillen kunnen ontstaan en dat het in het geheel voorkomen van meningsverschillen of conflicten tussen ouders een utopie is. Bij meeroudergezinnen kan het bijvoorbeeld zo zijn dat er verschillende opvoedstijlen worden gehanteerd in de verschillende huishoudens, die frictie kunnen opleveren tussen de ouders. Echter, een aantal kenmerken van meeroudergezinnen maakt dat meningsverschillen in deze gezinnen minder ernstig of schadelijk kunnen zijn voor kinderen. Ten eerste hebben ouders doorgaans voor de conceptie en geboorte van het kind een counselingtraject doorlopen, waarin zij gezamenlijk hebben nagedacht over hun visie op opvoeden en onderlinge afspraken hebben gemaakt. In het geval van een meningsverschil kunnen de ouders terugvallen op deze afspraken. Ook geven deskundigen aan dat ouders in een intentioneel meeroudergezin eerder hulp zoeken in geval van een meningsverschil, omdat zij bekend zijn met counseling en het graag goed willen doen voor hun kind en naar de buitenwereld toe. Ten tweede kan één van de ouders een bemiddelende rol spelen wanneer er een meningsverschil bestaat tussen de andere ouders. Voor het kind is er ook een vangnet aanwezig van ouders die een stabiele basis vormen, wanneer er in één van de tweehuishoudens een meningsverschil bestaat tussen de ouders.

4.2.2 Ongelijkwaardige positie

De geïnterviewde deskundigen en ervaringsdeskundige ouders en kinderen geven daarnaast aan dat een gelijkwaardige (juridische) positie van ouders ook mogelijke verschillen van mening kan voorkomen, omdat de betrokken ouders dan allemaal een gelijkwaardige stem hebben in de opvoeding van het kind. Begin 2023 zijn focusgroepen gehouden met betrokkenen bij meeroudergezinnen. Eén van de conclusies van deze focusgroepen is dat juridisch meerouderschap duidelijkheid biedt aan kinderen, ouders en professionals. De deelnemers aan de focusgroepen zijn van mening dat een regeling voor meerouderschap het risico op conflictpotentieel kan verkleinen, omdat alle ouders een gelijke juridische positie hebben en mogelijke meningsverschillen tussen ouders daardoor beter kunnen worden opgelost.[114] De ouders die in het kader van dit advies zijn gesproken onderschrijven dit en geven aan

[114] *Kamerstukken II* 2023/24, 33836, nr. 85.

dat de ongelijkwaardige juridische positie een bron van conflict kan worden, wanneer een ouderpaar uit de meerouderconstructie toch besluit om uit elkaar te gaan. Wanneer één van de ouders niet de juridische ouder is of geen gezag heeft, kan dit tot geschillen leiden over de omgang en het contact met het kind. In de praktijk kan het ook voorkomen dat een niet-juridische ouder zonder gezag niet gaat scheiden van zijn partner, omdat hij daarmee het contact met het kind kan verliezen.

4.2.3 Medische beslissingen

Bij medische beslissingen rondom een kind houden artsen zich vast aan de wegwijzer *Toestemming en informatie bij de behandeling van minderjarigen* van de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst (KNMG).[115] Hierin wordt een praktische uitwerking gegeven van de wettelijke regels bij de behandeling van minderjarigen. Weten bij wie het gezag ligt is daarbij ingewikkeld; een arts wil ervan uit kunnen gaan dat de persoon tegenover hem of haar het gezag heeft, maar dat is in de praktijk niet altijd het geval. Duidelijkheid daaromtrent kan dan gevonden worden in het gezagsregister, maar het is niet altijd duidelijk wiens verantwoordelijkheid het is om dat op te zoeken en of alle informatie die artsen nodig hebben in het gezagsregister juist vermeld staat.[116] Deze situatie kan nog complexer worden in het geval van meerouderschap en -gezag of meerpersoonsgezag.

Een geïnterviewde deskundige oppert het idee om een stappenplan te ontwikkelen dat een arts kan volgen om erachter te komen wie gezag heeft. Daarnaast kan het een mogelijkheid zijn om vooraf gemaakte medische afspraken vast te leggen in een ouderschapsplan. Gemaakte afspraken kunnen echter onder druk komen te staan door een complexe ziekte bij een kind of door een andere niet voorziene medische situatie. Zo heeft (bijna) geen enkele ouder het over actieve levensbeëindiging van een kind, wanneer dat niet aan de orde is, ook ouders in een meeroudergezin niet. Dit is een onderwerp dat bij ouders pas gaat spelen wanneer een kind ernstig ziek is en er mogelijk een levenseindebeslissing genomen moet worden.

Als er acuut gevaar is voor een kind kunnen artsen altijd handelen op basis van 'goed hulpverlenerschap'. In de KNMG-wegwijzer staat vermeld dat in een acute situatie toestemming vragen aan de ouder(s) niet vereist is, ongeacht de leeftijd van het kind. De ouder(s) moet(en) achteraf zo spoedig mogelijk geïnformeerd worden.[117] In niet-acute situaties wanneer een kind met één ouder bij een arts verschijnt, kan de arts er in principe van uitgaan dat de andere ouder ook toestemming heeft gegeven voor

---

115 KNMG 2019.
116 Zie: *Kamerstukken II* 2023/24, 33836 / 30072, nr. 88. In 2022-2023 is een pilot uitgevoerd met een nieuwe gezagsmodule, in aanvulling op de Basisregistratie Personen (BPR) bij onderdelen van de politie, de Koninklijke Marechaussee en Veilig Thuis. Momenteel wordt gewerkt aan de doorontwikkeling van de digitale gezagsmodule, zodat meer organisaties hiervan gebruik kunnen gaan maken.
117 KNMG 2019, p. 16.

de behandeling.[118] Wanneer dat niet het geval is, moet de andere ouder de weigering zelf kenbaar maken. Bij een kind dat jonger is dan twaalf jaar (of wilsonbekwaam) kan de arts op basis van goed hulpverlenerschap het kind toch behandelen. Het moet dan gaan om een zeer noodzakelijke behandeling, een arts die de ouder(s) niet heeft kunnen overtuigen, of de motieven van de ouder(s) om toestemming te weigeren zijn niet ingegeven door het belang van het kind.[119] Vanaf zestien jaar kan een kind zelf beslissen over een medische behandeling en is toestemming van ouders niet nodig.[120] Tussen twaalf en vijftien jaar moet naast de ouders met gezag ook het kind zelf toestemming geven voor een medische behandeling en deze kan in sommige gevallen ook uitgevoerd worden wanneer alleen het kind toestemming geeft.[121] Wanneer één of beide ouders geen toestemming geven voor een behandeling, kan in het uiterste geval om vervangende toestemming aan de rechter gevraagd worden. Dit kan gedaan worden door één van de ouders[122] of de arts die een verzoek hiertoe kan initiëren door via de RvdK om een beslissing van de rechter te vragen. De RvdK kan de rechter verzoeken een (voorlopige) ondertoezichtstelling uit te spreken en de GI kan vervolgens de rechter om vervangende toestemming vragen voor een specifieke medische behandeling.[123]

Uit de interviews blijkt dat artsen vooral behoefte hebben aan een duidelijk protocol of stappenplan, of het nu gaat om twee, drie of vier ouders met juridisch ouderschap en/of gezag. Voor artsen is het van belang dat duidelijk is op welk moment en van wie er toestemming nodig is, in het geval er een medische beslissing over een kind genomen moet worden.

Wanneer ingrijpende medische beslissingen genomen moeten worden, hebben artsen vaak te maken met tegenstrijdige meningen. Artsen zijn gewend om in een team gezamenlijk tot de beste beslissing voor de patiënt te komen. Met ouders wordt ernaar gestreefd om tot een gezamenlijke beslissing te komen. Of dit met twee of vier ouders gedaan wordt, maakt daarbij niet heel veel verschil aldus de geïnterviewde arts. Bij ingrijpende beslissingen wordt vaak het netwerk van ouders betrokken, zoals grootouders of vrienden, om hen te helpen en te steunen. In het geval van een meeroudergezin, kunnen de meerouders deze functie vervullen. Voor artsen is het met name van belang om over de juiste informatie te beschikken met betrekking tot het gezag. Men voorziet niet dat er meer of heftigere meningsverschillen ontstaan tussen ouders wanneer er meer ouders betrokken zijn.

[118] Mits er sprake is van een ingrijpende, medisch niet-noodzakelijke of medisch ongebruikelijke behandeling of als de arts aanwijzingen heeft dat de afwezige ouder een andere mening over de behandeling heeft (KNMG 2019, p. 14).
[119] KNMG 2019, p. 16-17.
[120] KNMG 2019, p. 23.
[121] KNMG 2019, p. 20.
[122] Art. 1:253a BW.
[123] Art. 1:265e sub b BW.

5 Samengestelde gezinnen

Op basis van de gesprekken met de verschillende professionals en de ervaringsdeskundigen op het gebied van samengestelde gezinnen worden in dit hoofdstuk hun visies op het belang van het kind (par. 5.1) en meningsverschillen (par. 5.2) bij meerouderschap en -gezag of meerpersoonsgezag in de context van samengestelde gezinnen gepresenteerd. Deze visies vormen de basis voor de conclusies en aanbevelingen van de RSJ die in hoofdstuk 6 volgen.

5.1 Het belang van het kind

5.1.1 Achtergrond

Als ouders uit elkaar gaan en een relatie aangaan met een nieuwe partner, dan krijgt het kind te maken met één of meerdere stiefouders. In feite is dit ook een vorm van een meeroudergezin, waarbij meerdere ouders betrokken zijn bij de verzorging en opvoeding van een kind. Een gezinssituatie met stiefouders is vaak ingewikkeld, omdat het startpunt van de relatie voorafgegaan is door een breuk tussen de oorspronkelijke ouders van het kind. Dit kan gezien worden als een vorm van rouwverwerking, waarbij het kind de nieuwe situatie een plek moet leren geven. Kinderen hebben eerst tijd nodig om te verwerken dat het 'gezin op twee plekken' verder gaat. Als in dat rouwproces nieuwe partners en kinderen in beeld komen, dan vraagt dat emotioneel gezien veel van kinderen.

De uitgangspositie in samengestelde gezinnen is daarom heel anders dan in intentioneel meeroudergezinnen, die al voor de geboorte van het kind weten dat zij met meer dan twee ouders het kind gaan opvoeden. Ook is de dynamiek in een samengesteld gezin heel anders in vergelijking met het oorspronkelijke gezin, want iedereen is onderdeel geworden van de scheiding. Het gezin zoals het is gestart bestaat niet meer in die vorm en dat kan voor ouders en kinderen als een mislukking voelen. Voor het kind is het bij een scheiding vooral van belang dat ouders laten zien dat ze nog steeds willen samenwerken met elkaar, bijvoorbeeld door afspraken te maken over de opvoeding. Omdat de meerouders niet gezamenlijk besloten om samen kinderen te krijgen en op te voeden, kan ouderschap een balanceeract zijn in stiefgezinnen, wat waarschijnlijk weerspiegeld wordt in de voorzichtige houding van ouders tegenover stiefouderrechten.[124]

5.1.2 Hechting

Ook stiefouders kunnen in het gehechtheidsnetwerk van een kind opgenomen worden. Biologische verwantschap is daarvoor geen vereiste. Betrokkenheid bij het kind is wel een belangrijke voorwaarde, waardoor door de jaren heen een veilige gehechtheidsrelatie tussen de stiefouder en het kind kan groeien en ontwikkelen. Hechting aan meerdere personen is voor kinderen geen probleem: als de persoon

[124] Poortman 2023, p. 1-31.

frequent aanwezig is in het leven van het kind, kan een gehechtheidsrelatie ontstaan. Het tempo waarin dit plaatsvindt hangt echter af van de leeftijd van het kind en de aard en de frequentie van het contact met de hechtingsfiguur. Het kan wel lastig zijn voor een kind als de stiefouder en de oorspronkelijke ouder uit elkaar gaan. Het kind krijgt dan opnieuw een verlies te verwerken.

Wanneer kinderen op een leeftijd zijn dat ze bewust een verandering en overgang in hun opvoedingsomgeving meemaken, en te maken krijgen met een nieuwe opvoeder of een nieuwe partner van hun ouder(s), worden de nieuwe opvoeders doorgaans niet gezien als een ouderfiguur. Een uitzondering hierop lijkt gevormd te worden door nieuwe opvoeders waarmee een emotioneel positieve relatie wordt ervaren en die in de loop van de tijd in de beleving van kinderen uitgroeit tot een volwaardige ouder-kind relatie.[125]

Stiefouders komen later in het leven van een kind in beeld, waardoor er een territoriumstrijd kan ontstaan tussen alle betrokken (stief)ouders. Deskundigen geven aan dat kinderen er een feilloos gevoel voor hebben als stiefouders te veel ruimte opeisen. Stiefouders moeten hun plek in het gezin leren kennen om op die manier een band op te kunnen bouwen met het kind. Sommige deskundigen vertellen dat het uiteindelijk zelfs zo kan zijn dat de band tussen een juridische ouder en een kind sterker wordt door de rol van de stiefouder als verbindende factor. In de praktijk kan er in uitzonderlijke gevallen behoefte bestaan vanuit de oorspronkelijke ouders en het kind om een stiefouder gezag toe te kennen, bijvoorbeeld in het geval van ziekte of afwezigheid van één van de ouders.

5.1.3 Stem van het kind

Net als bij intentioneel meeroudergezinnen is het in de context van samengestelde gezinnen ook van groot belang te luisteren naar de mening van het kind, wanneer een beslissing over mogelijk meerouderschap genomen wordt. Op die manier kan worden nagegaan welke rol een stiefouder en de juridische ouders spelen in de belevingswereld van een kind. Het is van belang dat de loyaliteit van het kind naar de ouders niet onder druk komt te staan. Het kind moet kunnen meebeslissen wie er in een belangrijke positie tot hem of haar komt te staan, maar daarbij kan het kind druk voelen van één of beide juridische ouders om in te stemmen. Het is daarom van belang dat het kind deze beslissing, zeker tot aan een bepaalde leeftijd, niet zelf hoeft te nemen, maar dat de juridische ouders en de stiefouder(s) dat gezamenlijk doen en daarbij passend gewicht toekennen aan de mening van het kind.[126]

---

125 Pehlivan & Wiersma 2015.

126 Als het kind zijn mening geeft, is dit altijd een momentopname. Als het verzoek tot meerouderschap, meeroudergezag of meerpersoonsgezag op basis van de mening van het kind wordt afgewezen en deze mening in de loop der tijd wijzigt, kan het verzoek opnieuw worden ingediend, omdat sprake is van gewijzigde omstandigheden. Als het verzoek daarentegen wordt toegewezen en het kind het daar op een later moment tóch niet mee eens is, kan het kind gebruikmaken van de informele rechtsingang (zoals neergelegd in het huidige art. 1:251a lid 4 BW).

5.2 Meningsverschillen in het gezin

5.2.1 Visies op meningsverschillen

Kinderen van gescheiden ouders kunnen in een loyaliteitsconflict raken tussen hun juridische ouders, wanneer nieuwe partners deel gaan uitmaken van het gezin. Deskundigen vertellen dat deze kinderen vaak het gevoel hebben dat ze voor de zwakkere ouder moeten opkomen of dat ze moeten kiezen tussen ouders terwijl ze loyaliteit naar beide juridische ouders ervaren. De geïnterviewde ervaringsdeskundige kinderen geven daarnaast aan dat zij het moeilijk vonden om zich te hechten aan een stiefouder, vanwege de scheiding van hun ouders en de onzekerheid of de nieuwe partner in hun leven zou blijven.

De geïnterviewde deskundigen benoemen dat voor meerouderschap in samengestelde gezinnen hetzelfde geldt als voor intentioneel meeroudergezinnen. Als men de meerouderschapsconstructie wettelijk wil laten verankeren, moet men daar goed over nadenken en duidelijke afspraken maken met elkaar, die vastgelegd worden. Specialistische counseling is bij alle bijzondere gezinsvormen belangrijk, zowel voor de ouders als voor de kinderen. Voor wat betreft ingrijpende medische beslissingen gelden dezelfde uitgangspunten zoals hierboven beschreven voor intentioneel meeroudergezinnen.

Uit eerder onderzoek blijkt dat in samengestelde gezinnen de wens om wetgeving aan te passen rondom ouderschap en gezag niet groot is.[127] De voor dit advies gesproken ervaringsdeskundige kinderen uit samengestelde gezinnen geven aan dat juridisch ouderschap voor stiefouders mogelijk te ver gaat en er gezocht moet worden naar een tussenvorm, zoals bijvoorbeeld alleen het verkrijgen van gezag. De ervaringsdeskundige kinderen geven aan dat het fijn is wanneer de (stief)ouders samenwerken en communiceren met elkaar, dat geeft een gevoel van veiligheid en duidelijkheid voor hen.

Zoals hierboven is gesteld moeten kinderen de tijd krijgen om een band op te bouwen met een stiefouder. De geïnterviewde deskundigen geven aan dat kinderen heel goed zelf kunnen aangeven hoe zij zich voelen ten opzichte van de stiefouder en daarover praten is van belang voor kinderen. Het maken van afspraken is daarnaast van belang omdat de kans bestaat dat het samengestelde gezin opnieuw uit elkaar valt, wat voor een kind kan resulteren in verdriet bovenop verdriet. Ook is de kans op meningsverschillen en conflicten groter in samengestelde gezinnen, omdat er al een scheiding heeft plaats gevonden en er nieuwe partners bij zijn gekomen.

De geïnterviewde ervaringsdeskundige kinderen uit samengestelde gezinnen geven ook aan dat de band met een stiefouder als veel minder sterk wordt ervaren dan met hun juridische ouders. In de praktijk hebben zij ervaren dat de relatie met een nieuwe

[127] Antokolskaia e.a. 2014.

partner ook weer verbroken kan worden, waardoor het contact met de stiefouder weer verwatert. Sommige ervaringsdeskundige kinderen geven daarom aan dat zij zich afvragen of meerouderschap en -gezag van meerwaarde is voor samengestelde gezinnen. Dit zou juist een extra bron van conflicten kunnen vormen, wanneer de relatie tussen de ouder en de stiefouder verbroken wordt. Zij geven aan dat het mogelijk moet zijn dat in het geval van een scheiding het gezag van de stiefouder weer beëindigd wordt door de rechter, op verzoek van de oorspronkelijke ouder of het kind (via de informele rechtsingang[128]). Ook de Kinderombudsman geeft aan dat ervoor gewaakt moet worden dat kinderen in samengestelde gezinnen te maken krijgen met meer (loyaliteits-)conflicten en juridische procedures.

[128] Art. 1:251a lid 4 BW.

6 Visie en aanbevelingen van de RSJ

6.1 Aanleiding en adviesvragen

Kinderen kunnen opgroeien in een meeroudergezin op basis van verschillende ontstaansgeschiedenissen en constructies. Onder een meeroudergezin verstaan we een gezin met drie of vier volwassen personen, die een kind samen verzorgen en opvoeden. Dit advies richt zich op twee specifieke vormen: het intentioneel meeroudergezin en het samengestelde gezin na scheiding. Volgens de Nederlandse wet kunnen maximaal twee personen juridische ouder zijn van een kind en kunnen ook maar twee personen gezag hebben. De Staatscommissie heeft in 2016 geadviseerd om het juridisch meerouderschap en -gezag en het meerpersoonsgezag onder bepaalde voorwaarden wettelijk mogelijk te maken, inclusief een overgangsregeling. Nadien is er van verschillende kanten kritiek geuit op deze plannen, omdat er onvoldoende rekening gehouden zou zijn met de belangen van het kind en met de meningsverschillen of conflicten die kunnen ontstaan tussen ouders en de complexiteit die dat met zich mee kan brengen in het geval dat meer dan twee ouders betrokken zijn bij een kind. De RSJ is gevraagd advies uit te brengen over hoe in een regeling voor meerouderschap en -gezag en meerpersoonsgezag het belang van het kind zo goed mogelijk kan worden geborgd. In de adviesvragen worden de volgende vijf lijnen onderscheiden:

1. *Hoe kijkt de RSJ aan tegen de huidige situatie van meeroudergezinnen?*

2. *Maakt het verschil uit of er in een toekomstige regeling uitsluitend sprake is van meerouderschap, van meeroudergezag/meerpersoonsgezag of van beiden?*

3. *Zijn er aanvullende waarborgen nodig (naast of anders dan de door de Staatscommissie geschetste voorwaarden) die volgens de RSJ in een regeling voor meerouderschap en -gezag of meerpersoonsgezag moeten worden opgenomen om de belangen van kinderen zo goed mogelijk te dienen?*

4. *Hoe kan het belang van het kind zo goed mogelijk worden geborgd bij het vormgeven van een overgangsregeling waarbij de kinderen reeds in beeld zijn en moeten instemmen met een meerouderschapsovereenkomst?*

5. *Door middel van welke indicatoren kunnen de effecten van de invoering van een regeling voor de invoering van meerouderschap en -gezag op het welzijn van kinderen op termijn worden gemonitord?*

In paragraaf 6.2 wordt de visie van de RSJ op bovenstaande adviesvragen uiteengezet, waarna in paragraaf 6.3 aanbevelingen worden gedaan. Deze visie en aanbevelingen zijn gebaseerd op de informatie die in de hoofdstukken 2, 3, 4 en 5 staat beschreven.

6.2 Visie van de RSJ

Huidige situatie van meeroudergezinnen
De gezinssituatie van kinderen in een intentioneel meeroudergezin is zeer verschillend van die van kinderen in een samengesteld gezin. Het ontstaan van deze twee gezinsvormen kent een heel andere voorgeschiedenis en ook de dynamiek is daardoor vaak anders. Dit is van invloed op het antwoord op de vraag of een regeling voor beide groepen in het belang is van het kind.

De RSJ vindt dat het openstellen van de keuze voor het verzoeken van meerouderschap en -gezag voor intentioneel meeroudergezinnen in het belang is van kinderen, omdat dit aansluit bij de dagelijkse realiteit van de kinderen en bij de intentie van de ouders om gezamenlijk kinderen te krijgen en op te voeden. Kinderen groeien vanaf hun geboorte op in twee huishoudens, met drie of vier ouders die samen vóór de conceptie afspraken maken over de opvoeding en belangrijke beslissingen in het leven van het kind. De huidige juridische situatie met betrekking tot ouderschap en gezag komt niet overeen met het dagelijks leven van ouders en kinderen in intentioneel meeroudergezinnen en dit zorgt in de praktijk voor juridische en sociaal-emotionele belemmeringen. Bovendien kan het oplossen van meningsverschillen juist bemoeilijkt worden door de ongelijke juridische positie van ouders in een intentioneel meeroudergezin. Het toekennen van meerouderschap bestendigt daarnaast de levenslange familierechtelijke betrekkingen tussen ouders en kinderen, wat waarborgen meebrengt voor bijvoorbeeld het erfrecht en de zorgrelatie tussen ouders en kinderen en andersom. Voor kinderen en ouders in intentioneel meeroudergezinnen geeft het vanaf de geboorte verkrijgen van meerouderschap, inclusief meeroudergezag, rechtsgelijkheid en rechtszekerheid. Alle drie of vier de ouders krijgen dezelfde juridische status en het kind heeft familierechtelijke betrekkingen met al deze ouders die ook voortbestaan nadat het kind meerderjarig wordt. Daarnaast heeft het kind familierechtelijke betrekkingen met de broers en zussen die in het hetzelfde meeroudergezin opgroeien.

Met betrekking tot een regeling voor samengestelde gezinnen na scheiding vindt de RSJ dat de keuze voor het verzoeken van meerpersoonsgezag meer voor de hand ligt dan de keuze voor het vestigen van een familierechtelijke betrekking met een stiefouder naast de oorspronkelijke juridische ouders. Het is gezien de diversiteit aan stiefgezinnen echter moeilijk om aan te geven in hoeverre er behoefte is aan een regeling voor meerpersoonsgezag binnen deze doelgroep. Of een dergelijke regeling in het belang van het kind is, moet door de rechter per geval getoetst worden, waarbij de rechter in overweging moet nemen dat het toekennen van meerpersoonsgezag niet conflictverhogend mag werken. Anders dan bij de intentioneel meeroudergezinnen is meerpersoonsgezag in stiefgezinnen niet per definitie wenselijk. Met name waar er langlopende conflicten zijn tussen de ouders na scheiding kan het als een extra middel gebruikt worden om het conflict gaande te houden. Bij het invoeren van een regeling voor meerpersoonsgezag moet geborgd worden dat de oorspronkelijke ouders en

stiefouders daadwerkelijk op een lijn zitten met betrekking tot de belangen van de betrokken kinderen. Hierbij spelen counseling, het maken van afspraken over onder meer verzorging en opvoeding en toetsing door de rechter een belangrijk rol. De RSJ meent dat er situaties kunnen bestaan waarin meerpersoonsgezag voor een stiefouder in het belang van het kind is, bijvoorbeeld wanneer een van de juridische ouders voor langere tijd in het buitenland verblijft, of wanneer een van de juridische ouders ernstig ziek is. Met meerpersoonsgezag kan de opvoedsituatie zoals deze bestond vóór het eventueel overlijden van de juridische ouder in stand blijven.

Verschil meerouderschap, meerpersoonsgezag en meeroudergezag
Het maakt verschil of er sprake is van 1. een situatie waarin er alleen een regeling voor meerouderschap komt, 2. een situatie waarin er alleen een regeling voor meerpersoonsgezag komt, of 3. een situatie waarin er een regeling komt voor zowel meerouderschap als meeroudergezag. Het verschil tussen deze situaties is gelegen in de bijbehorende rechtsgevolgen. De rechtsgevolgen van het meerouderschap zijn anders dan die van het meeroudergezag en het meerpersoonsgezag.

Het meerouderschap schept de familierechtelijke betrekking tussen het kind en de betrokken ouders (maximaal vier volgens de Staatscommissie) en schept een levenslange band tussen het kind, de ouders en de familie van de ouders. Een dergelijke familierechtelijke betrekking tussen ouder en kind is onder meer van invloed op de achternaam/achternamen die het kind kan krijgen, geeft het kind een gunstigere erfrechtelijke positie en geeft het kind recht op levensonderhoud tot zijn 21e levensjaar en ingeval van behoeftigheid ook daarna. Bovendien heeft het kind als gevolg van het meerouderschap recht op omgang met de betrokken meerouders.

Het meeroudergezag en het meerpersoonsgezag geven de betrokken meerouders (eveneens maximaal vier volgens de Staatscommissie) de bevoegdheid om belangrijke beslissingen over het kind te nemen, maar kunnen ook gevolgen hebben voor zaken als naamskeuze en levensonderhoud.[129] Meeroudergezag en meerpersoonsgezag houden op te bestaan zodra het kind achttien jaar oud is en scheppen alleen een tijdelijke juridische band tussen ouder en kind.

De RSJ constateert dat situatie 3, waarin een regeling wordt ingevoerd voor zowel meerouderschap als meeroudergezag, van belang is voor intentioneel meeroudergezinnen, waarbij dit vanaf de geboorte van het kind ingaat. Situatie 2, waarin een regeling voor meerpersoonsgezag wordt ingevoerd, lijkt te volstaan voor het grootste deel van de samengestelde gezinnen. Situatie 1 voorziet naar de mening van de RSJ niet in de behoeften van intentioneel meeroudergezinnen, noch van samengestelde gezinnen, omdat deze enkel voorziet in het vastleggen van familierechtelijke betrekkingen tussen ouders en kind.

[129] Zie wat betreft naamskeuze bijvoorbeeld art. 1:5 lid 4 BW en wat betreft levensonderhoud art. 1:253w BW.

Waarborgen belang van het kind
De RSJ vindt dat een aantal waarborgen voor de belangen van het kind in acht genomen moet worden in een regeling voor meerouderschap en -gezag en meerpersoonsgezag. Deze waarborgen zijn van belang voor zowel kinderen in intentioneel meeroudergezinnen als kinderen in samengestelde gezinnen.

Het is van belang dat de meerouders voorafgaand aan het verzoek tot meerouderschap en -gezag en meerpersoonsgezag onder begeleiding van een professional (zoals een counselor) met elkaar in gesprek gaan over de invulling van het ouderschap en de opvoeding. Dit kan vóór de conceptie zijn in het geval van intentioneel meerouderschap of op enig moment in het leven van een kind, na een scheiding. De RSJ vindt dat op basis hiervan een *opvoedconvenant* opgesteld moet worden, waarin de belangrijkste afspraken gemaakt worden. Deze afspraken hebben betrekking op de dagelijkse verzorging en opvoeding van het kind, de positie van andere belangrijke personen in het leven van het kind (zoals grootouders), hoe om te gaan met ingrijpende beslissingen die mogelijk genomen moeten worden in het leven van het kind en hoe de meerouders omgaan met meningsverschillen waar zij met elkaar niet uitkomen. Een opvoedconvenant veronderstelt dat ouders concrete afspraken met elkaar hebben gemaakt en dat is nagedacht over hoe zij omgaan met ingrijpende beslissingen en meningsverschillen. Over welke aspecten van de invulling van het ouderschap en de opvoeding in ieder geval afspraken in het opvoedconvenant moeten worden opgenomen, is een vraag die het beste beantwoord kan worden in samenspraak met professionals die in praktijk werken met meeroudergezinnen. Ook kan inspiratie geput worden uit de uitkomsten van het onderzoek dat momenteel gedaan wordt naar hoe counseling in het kader van draagmoederschap vormgegeven kan worden.[130]

Het opvoedconvenant waar de RSJ op doelt lijkt op de meerpersoonsgezagsovereenkomst die, zoals voorgesteld door de Staatscommissie, moet worden gezien als onderdeel van de meerouderschapsovereenkomst.[131] De RSJ sluit aan bij het voorstel van de Staatcommissie dat de meerouderschapsovereenkomst vóór de conceptie ter toetsing aan de rechter moet worden voorgelegd en het verzoek niet toegewezen kan worden door de rechter wanneer geen opvoedconvenant wordt overgelegd door de ouders. De rechter toetst of aan de vereisten is voldaan en of het belang van het kind zich niet tegen toewijzing van het verzoek verzet.[132]

In de praktijk maken intentioneel meeroudergezinnen al vaak gebruik van counseling voor het maken van afspraken over de opvoeding. Voor het opstellen van het opvoedconvenant is de RSJ van mening dat gebruik gemaakt moet worden van

[130] 'Regenbooggezinnen', nwa-jeugd.nl.
[131] Staatscommissie 2016, p. 431.
[132] Staatscommissie 2016, p. 498-499.

counseling en het doorspreken van scenario's om zo tot afspraken te komen.[133] In de meerouderschapsovereenkomst die vóór de conceptie aan de rechter wordt voorgelegd moet toegelicht worden hoe de ouders samen tot de afspraken in het opvoedconvenant zijn gekomen en welk proces zij daarbij hebben doorlopen. De afspraken die op een bepaald moment gemaakt worden, zijn niet in beton gegoten en behoeven aanpassing naarmate het kind ouder wordt. Daarbij moet rekening worden gehouden met de leeftijd, het ontwikkelingsniveau en de stem van het kind. Het is daarom van belang dat meerouders periodiek de afspraken samen bespreken en aanpassingen maken indien nodig. Latere wijzigingen in het opvoedconvenant hoeven niet te worden voorgelegd aan de rechter. Wanneer er meningsverschillen ontstaan tussen de drie of vier ouders met gezag over een beslissing die genomen moet worden, kunnen zij terugvallen op de eerder gemaakte afspraken, waarbij hulp kan worden gezocht bij de professional onder wiens begeleiding deze afspraken zijn gemaakt, zoals een counselor.

Wat betreft intentioneel meeroudergezinnen zorgt, zoals eerder gesteld, de gelijkwaardige juridische positie van alle ouders ervoor dat zij zich ook op emotioneel vlak gelijkwaardig voelen ten opzichte van elkaar en het kind. Dit maakt dat meningsverschillen op een gelijkwaardige manier besproken kunnen worden en één of meerdere ouders niet buitengesloten worden wanneer een beslissing genomen moet worden. In het geval van bijvoorbeeld een scheiding van de intentioneel meerouders hebben alle meerouders dezelfde rechten en plichten ten aanzien van het kind, bijvoorbeeld wat betreft gezag en omgang en de verzorging.

Tot slot is het in het belang van kinderen dat zij niet gescheiden worden van broertjes en zusjes. Bij een eventuele scheiding van meerouders moet ervoor gezorgd worden dat het kind contact kan blijven houden met de andere kinderen in het gezin, zoals halfbroers en -zussen en stiefbroers en -zussen.

Om deze waarborgen zo goed mogelijk uit te voeren in de praktijk stelt de RSJ dat professionals, zoals counselors, hulpverleners, artsen, leerkrachten, bijzondere curatoren en advocaten, kennis moeten vergaren over meeroudergezinnen. Dit betreft kennis van zowel de toepasselijke wet- en regelgeving en de implicaties hiervan voor hun werk als de dynamiek en opvoeding in deze gezinnen.

Wat de rol van de bijzondere curator in procedures rondom meerouderschap en -gezag en meerpersoonsgezag betreft, vindt de RSJ het volgende. Waar het meerouderschap en -gezag betreft dat vóór de conceptie wordt verzocht, is de RSJ van mening dat een bijzondere curator niet toegevoegd hoeft te worden. Het opstellen van een opvoedconvenant onder begeleiding van een counselor, de vereiste toelichting in de

[133] Zie bijvoorbeeld het kaartspel dat is ontwikkeld door Sara Coster ('Vragenspellen', saracoster.nl). Zie ook het Wetsvoorstel kind, draagmoederschap en afstamming waarin wordt voorgesteld dat ouderschap na draagmoederschap alleen toegekend kan worden wanneer een verslag wordt overgelegd van doorlopen voorlichting en counseling (art. 215).

meerouderschapsovereenkomst op het tot stand komen van de afspraken in het opvoedconvenant en de rechterlijke toetsing bieden voldoende waarborgen voor een zorgvuldig overwogen aanvraag door de meerouders.[134]

Waar het verzoeken met betrekking tot juridisch meerouderschap na de conceptie of geboorte betreft, wordt, zoals artikel 1:212 BW reeds voorschrijft, ambtshalve een bijzondere curator benoemd door de rechter om de belangen van het kind in kaart te brengen en de rechter hierover van een verslag te voorzien.

Daarnaast moet in alle gevallen waarin bij de rechter een verzoek wordt ingediend tot het toekennen van meerouderschap, meeroudergezag of meerpersoonsgezag met betrekking tot een kind dat wilsbekwaam ter zake is of in ieder geval acht jaar oud, een bijzondere curator met een gedragskundige achtergrond benoemd worden om de mening van het kind naar voren te brengen. Het is niet de taak van deze bijzondere curator om zelf een belangenafweging te maken, maar om het kind bij te staan zijn mening naar voren te brengen. Het moet immers duidelijk zijn dat het betreffende kind geen bezwaar heeft tegen het toewijzen van het meerouderschap, meeroudergezag of meerpersoonsgezag.

Tot slot adviseert de RSJ om bij zaken omtrent verzoeken van één of meer gezagsdragers om het gezag van één of meer andere gezagsdragers te beëindigen, een bijzondere curator te benoemen om de belangen van het kind te behartigen.

Overgangsregeling
Een overgangsregeling heeft betrekking op het verzoeken van meerouderschap en -gezag in het geval het kind al is geboren in een intentioneel meeroudergezin.[135]
De RSJ is van mening dat het verzoek tot meerouderschap en -gezag vóór de conceptie ingediend moet worden bij de rechtbank. Wanneer men dit verzoek op een later moment indient, bijvoorbeeld tijdens de zwangerschap of na de geboorte van het kind, dan moet het alsnog mogelijk zijn om meerouderschap en -gezag toe te kennen omdat dit recht doet aan de feitelijke opvoedsituatie van het kind, middels een overgangsregeling van onbeperkte duur, een eenvoudige adoptieprocedure zoals door de Staatscommissie voorgesteld of een andere wijze om juridisch (meer)ouderschap en gezag te verkrijgen. Uit de voorstellen van de Staatscommissie blijkt dat bij een verzoek tot meerouderschap en meeroudergezag in het geval het kind al geboren is,

[134] Dit standpunt komt niet overeen met het voorstel van de Staatscommissie, die stelt dat een bijzondere curator benoemt moet worden om de belangen van het toekomstige kind te behartigen in een regeling voor meerouderschap en -gezag (Staatscommissie 2016, p. 432). Dit komt echter wel overeen met het voorstel van de Staatscommissie en het wetsvoorstel Wet kind, draagmoederschap en afstamming waarin geen bijzondere curator benoemd wordt in het geval van een verzoek tot ouderschap na draagmoederschap (Staatcommissie 2016, p. 471; *Kamerstukken II* 2022/23, 36390, nr. 2).

[135] Voor die gevallen dat de overgangsregeling in werking treedt tijdens de zwangerschap in een intentioneel meeroudergezin, kan mogelijk een beroep worden gedaan op art. 1:2 BW, waarin staat dat een kind waarvan een vrouw zwanger is als reeds geboren kan worden aangemerkt.

geen bezwaar mag blijken van het kind dat acht jaar of ouder is. De RSJ is van mening dat de formulering 'geen bezwaar' passend is, omdat daaruit blijkt dat de beslissing niet voor instemming bij het kind gelegd wordt, maar een eventueel bezwaar wel doorslaggevend is. De RSJ raadt aan om een bijzondere curator aan te stellen die de mogelijkheid van een bezwaar geuit door het kind inventariseert bij elk kind dat wilsbekwaam ter zake is en in ieder geval vanaf acht jaar. Daarnaast meent de RSJ dat aan het kind niet gevraagd moet worden om te kiezen tussen de ouders, maar alleen of hij bezwaar heeft tegen de voorgestelde meerouderconstructie. De voorwaarden voor het waarborgen van de belangen van kinderen zijn in het geval van de overgangsregeling hetzelfde als voor de regeling voor kinderen in intentioneel meeroudergezinnen en kinderen in samengestelde gezinnen. De RSJ is van mening dat de overgangsregeling ook open moet staan voor ouders en meerderjarige kinderen uit intentioneel meeroudergezinnen die meerouderschap willen verzoeken.

Monitoren welzijn kinderen
Mocht besloten worden om onderzoek te verbinden aan de invoering van een regeling voor meerouderschap en -gezag en meerpersoonsgezag om het welzijn van kinderen te monitoren, dan moet onderscheid worden gemaakt tussen de verschillende groepen die te maken hebben met deze regeling, te weten kinderen uit een intentioneel meeroudergezin en kinderen uit een samengesteld gezin dat na de geboorte is gevormd. Ook wordt aangeraden een controlegroep met kinderen uit een tweeoudergezin toe te voegen, en er moeten zowel objectieve als subjectieve indicatoren meegenomen worden. Daarnaast moet het perspectief van kinderen uitdrukkelijk centraal staan in het onderzoek en het onderzoek moet uitgevoerd worden volgens de geldende wetenschappelijke en ethische standaarden. Indicatoren die van belang zijn om het welzijn van kinderen te meten zijn onder andere sociale inclusie, sociaal functioneren, mentaal welzijn, zelfbeeld, tevredenheid en dagelijks functioneren. In het onderzoek wordt bij voorkeur gebruik gemaakt van verschillende bronnen en methoden van onderzoek, zoals statistische data op groepsniveau en het bevragen van ouders en kinderen zelf door middel van (bestaande) vragenlijsten en interviews.

6.3 Aanbevelingen

Op basis van de hierboven geschetste visie doet de RSJ de volgende aanbevelingen:

1. Voer een regeling in voor het toekennen van meerouderschap met meeroudergezag aan intentioneel meeroudergezinnen via een gezamenlijk verzoek hiertoe aan de rechtbank voorafgaand aan de conceptie.
2. Voer een regeling in die het toekennen van meerpersoonsgezag in samengestelde gezinnen mogelijk maakt in de uitzonderlijke gevallen waarin het belang van het kind dat vergt, via een gezamenlijk verzoek hiertoe aan de rechtbank.

3. Voer een overgangsregeling in voor het toekennen van meerouderschap en meeroudergezag voor al geboren minderjarige en meerderjarige kinderen in intentioneel meeroudergezinnen via een gezamenlijk verzoek hiertoe aan de rechtbank.
4. Wanneer het verzoek aan de rechtbank een al geboren kind betreft, dan mag er geen sprake zijn van bezwaar van de kant van het kind dat wilsbekwaam ter zake is of in ieder geval acht jaar oud.
5. Personen die meerouderschap, meeroudergezag of meerpersoonsgezag verzoeken, dienen gezamenlijk een opvoedconvenant op te stellen (onder begeleiding van een ter zake deskundige counselor) en dit convenant toe te voegen aan het verzoek aan de rechtbank.
6. Stel bij beslissingen over het toekennen van meerouderschap, meeroudergezag of meerpersoonsgezag na de conceptie of geboorte waarbij een kind is betrokken dat wilsbekwaam is ter zake is of in ieder geval acht jaar oud, een bijzondere curator met een gedragsdeskundige achtergrond aan om vast te stellen of er sprake is van bezwaar tegen toewijzing van het verzoek van de zijde van het kind.
7. Stel bij beslissingen over het beëindigen van meeroudergezag of meerpersoonsgezag een bijzondere curator met een gedragsdeskundige achtergrond aan om de belangen van het kind in kaart te brengen.
8. Zorg ervoor dat, mits in het belang van het kind, broertjes en zusjes in een meeroudergezin niet van elkaar gescheiden worden wanneer meerouders uit elkaar gaan. In een samengesteld gezin moet in ieder geval contact tussen stiefbroers en -zussen kunnen blijven bestaan.
9. Zorg ervoor dat professionals die werken met of betrokken zijn bij kinderen en gezinnen voorlichting krijgen over nieuwe wet- en regelgeving rondom meerouderschap en -gezag en meerpersoonsgezag en de implicaties voor hun dagelijkse praktijk.
10. Als er onderzoek verbonden wordt aan de invoering van een regeling voor meerouderschap en -gezag en meerpersoonsgezag om het welzijn van kinderen in meeroudergezinnen te monitoren en eventuele knelpunten in de wet- en regelgeving te signaleren, moet dit worden uitgevoerd volgens de geldende wetenschappelijke en ethische standaarden. Het perspectief van kinderen moet daarbij centraal staan.

Geraadpleegde stukken

Literatuurlijst

Antokolskaia e.a. 2014
M.V. Antokolskaia e.a., *Meeroudergezag: een oplossing voor kinderen met meer dan twee ouders?*, Den Haag: WODC 2014.

Ben-Arieh 2008a
A. Ben-Arieh, 'Indicators and indices of children's well-being: toward a more policy-oriented perspective', *European Journal of Education 2008*, afl. 1, p. 37-50.

Ben-Arieh 2008b
A. Ben-Arieh, 'The child indicators movement: past, present and future', *Child Indicators Research 2008*, afl. 1, p. 3-16.

Ben-Arieh & Frønes 2011
A. Ben-Arieh & I. Frønes, 'Taxonomy for child well-being indicators: A framework for the analysis of the well-being of children', *Childhood 2011*, afl. 4, p. 460-476.

Van Bon-Martens e.a. 2022
M. van Bon-Martens e.a., *Delphistudie 'Definitie Mentale Gezondheid'. Resultaten van een consensusprocedure met verschillende perspectieven*, Utrecht: Trimbos-instituut 2022.

Bos 2010
H. Bos, 'Planned gay father families in kinship arrangements', *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy 2010*, afl. 4, p. 356-371.

Bowlby 1979
J. Bowlby, 'The Bowlby-Ainsworth attachment theory', *Behavioral and Brain Sciences, 1979*, afl. 4, p. 637-638.

Cammu & Vonk 2021
N. Cammu & M. Vonk, 'Klankbord of motor der verandering? De rol van het EHRM in de erkenning van 'niet(?)-traditionele' gezinsvormen', *NJCM-bulletin: Nederlands tijdschrift voor de mensenrechten 2021,* afl. 4, p. 384- 397.

Casas 2010
F. Casas, 'Subjective social indicators and child and adolescent well-being', *Child Indicators Research 2010*, afl. 4, p. 555-575.

Coster 2012
S. Coster, *De wens en de vaders*, Amsterdam: Atlas contact 2012.

European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe 2022
European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe, *Handbook on European law relating to the rights of the child*, Luxembourg: Publications Office of the European Union 2022.

Gartell & Bos 2010
N. Gartell & H. Bos, 'US National Longitudinal Lesbian Family Study: Psychological Adjustment of 17-Year-Old Adolescents', *Pediatrics 2010,* afl. 1, p. 28-36.

Gehem & Van den Berg 2023
M. Gehem & D. van den Berg, *Waarden en wensen bij een wetswijziging meerouderschap en -gezag*, Amsterdam: De Argumentenfabriek 2023.

Imrie & Golombok 2020
S. Imrie & S. Golombok, 'Impact of new family forms on parenting and child development', *Annual review of developmental psychology 2020*, afl. 1, p. 295–316.

De Kinderombudsman 2023
De Kinderombudsman, *In 4 stappen naar het beste besluit voor het kind. Handreiking voor professionals*, Den Haag: De Kinderombudsman 2023.

De Kinderombudsman 2017
M. Kalverboer, *Gespreksnotitie ten behoeve van het rondetafelgesprek d.d. 26 januari 2017 over het rapport 'Kind en ouder in de 21e eeuw' van de Staatscommissie Herijking Ouderschap*, Den Haag: De Kinderombudsman 2017.

KNMG 2019
KNMG, *KNMG-wegwijzer Toestemming en informatie bij behandeling van minderjarigen*, Utrecht: KNMG 2019.

Krijnen 2024
E. Krijnen, *Een echte ouder. Over queer ouderschap*, Amsterdam: Atlas contact 2024.

Pehlivan & Wiersma 2015
T. Pehlivan & M. Wiersma, *Wie zijn jouw ouders? Perspectieven van kinderen en jongeren op ouderschap*, Amsterdam: Stichting Alexander 2015.

Pleegzorg Nederland 2024
Pleegzorg Nederland, *Factsheet Pleegzorg 2023*, Utrecht 2024.

Poortman 2023
W. Poortman, 'More than two parents?', *Family & law 2023*, p. 1-31.

Raad van State 2021
Raad van State, *Advies Wetsvoorstel Deelgezag*, Den Haag: Raad van State 2021.

Raad voor de Kinderbescherming 2024
Raad voor de Kinderbescherming, *Memo meerouderschap en meeroudergezag / deelgezag. Visie Raad voor de Kinderbescherming*, Den Haag: Raad voor de Kinderbescherming 2024.

Raad voor de Kinderbescherming 2019
Raad voor de Kinderbescherming, *Memo meerouderschap en meeroudergezag / deelgezag. Visie Raad voor de Kinderbescherming*, Den Haag: Raad voor de Kinderbescherming 2019.

Raad voor de rechtspraak 2020
Raad voor de rechtspraak, *Advies conceptwetsvoorstel Deelgezag*, Den Haag 2020.

RSJ 2020
Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, *Advies Voorontwerp Wet Deelgezag*, Den Haag: Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming 2020.

Schrama e.a. 2023
W.M. Schrama e.a., *Familierecht. Een introductie*, Den Haag: Boom Juridisch 2023.

Staatscommissie Herijking ouderschap 2016
Staatscommissie Herijking ouderschap, *Kind en ouders in de 21ste eeuw. Rapport van de Staatscommissie Herijking ouderschap*, Den Haag: Staatscommissie Herijking ouderschap 2016.

Tubex, De Rynck & Coussée 2006
S. Tubex, F. De Rynck & F. Coussée, *Inspraak en participatie van kinderen, jongeren en het jeugdwerk in en aan het lokale beleid*, Brussel/Gent: Vlaamse Gemeenschap 2006.

Van Hof 2024
T. Van Hof, 'Interpretatie van het belang van het kind in internationale kinderontvoeringsprocedures: De invloed van familierelaties', *Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten 2024*, afl. 2, p. 70–93.

VN-Kinderrechtencomité 2013
VN-Kinderrechtencomité, *General comment No. 14 on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration*, 29 mei 2013.

VN-Kinderrechtencomité 2009
VN-Kinderrechtencomité, *General comment No. 12: The right of the child to be heard,* 20 juli 2009.

Vonk e.a. 2022
M. Vonk e.a., *Eenvoudige adoptie: de behoeften en belangen van pleegkinderen en oorspronkelijke ouders,* Amsterdam: VU 2022.

Vonk e.a. 2019
M. Vonk e.a, *Eenvoudige adoptie van pleegkinderen,* Amsterdam: VU 2019.

Overige bronnen

Kamerstukken II 2018/19, 33836, nr. 45 (Personen- en familierecht)
Kamerstukken II 2022/23, 36390, nr. 2 (Wet kind, draagmoederschap en afstemming)
Kamerstukken II 2023/24, 33836, nr. 85 (Personen- en familierecht)
Kamerstukken II 2023/24, 33836 / 30072, nr. 88 (Personen- en familierecht)

Bijlage I – Lijst van geraadpleegde deskundigen

De hieronder vermelde deskundigen hebben meegewerkt aan een interview of groepsgesprek in het kader van dit advies. Zij zijn verder niet betrokken geweest bij de totstandkoming van dit advies. De medewerking van deze deskundigen aan een interview of rondetafelgesprek betekent uitdrukkelijk niet dat zij de inhoud en/of strekking van het gestelde in dit advies onderschrijven.

Z. (Zippora) Abram	Senior Beleidsadviseur ASAA, Raad voor de Kinderbescherming
Prof. dr. H.M.W. (Henny) Bos	Hoogleraar Sexual and Gender Diversity in Families and Youth, Universiteit van Amsterdam
Drs. J.A.M. (Annelies) Hendriks	Ontwikkelingspsycholoog/MfN-registermediator, Anaguia praktijk voor mediation, psychologische en pedagogische consultatie
Drs. E. (Liesbeth) Klaver	Mediator, bijzonder curator en ouderschapsonderzoeker, Mediationhouse
S. (Sara) Coster	Coach/Counselor en trainer Diversiteit in Gezinsvormen, Sara Coster Counseling
Drs. A. (Adrianne) van Rheenen	GZ-Psycholoog/gedragsdeskundige, Raad voor de Kinderbescherming
Drs. A. (Anneke) van Teijlingen-Pover	Bijzonder curator, Mediation voor Jou
Mr. R.M. (Rosan) Verberne	Juridisch Adviseur, Landelijke Staforganisatie Raad voor de Kinderbescherming
Prof. dr. mr. A.A.E. (Eduard) Verhagen	Kinderarts/hoogleraar palliatieve zorg voor kinderen, Beatrix Kinderziekenhuis/UMCG Groningen

Mr. M. (Marjolein) Verkijk	Advocaat, Verkijk Advocaten Haarlem
Dr. M. (Marja) Visser	Socioloog/systeemtherapeut, Marja Visser Psychotherapie, Mediation en Consultancy

De RSJ heeft daarnaast gesproken met vertegenwoordigers van de Kinderombudsman. Zij worden niet bij naam genoemd.